

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Robert Šupola

Intervence na ochranu vlastních občanů

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Intervence na ochranu vlastních občanů vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 8. 6. 2023

.....

Robert Šupola

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. JUDr. Ondřeji Svačkovi, LL.M, PhD. za vedení této diplomové práce, přínosné rady, ochotu, a hlavně jeho trpělivost. Dále bych chtěl poděkovat své kolegyni Mgr. Markétě Zimniokové, Ph.D. za motivaci a rady při studiu. Největší poděkování patří ovšem mé přítelkyni MUDr. et Bc. Týně Kašpárkové za její bezmeznou podporu a prokázání pevných nervů po celou dobu mého studia.

Obsah

Obsah.....	4
Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod.....	6
1. Definice intervence a intervence na ochranu vlastních občanů	9
2. Použití síly v mezinárodním právu veřejném.....	17
2.1. Zákaz použití síly v mezinárodním právu veřejném	17
2.2. Výjimky ze zákazu použití síly v mezinárodním právu	20
3. Historický exkurz do praxe států.....	26
3.1. Operace Thunderbolt	31
3.2. Intervence v Grenadě.....	34
3.3. Ruská anexe Krymu.....	36
3.4. Analýz dosavadní praxe států	38
4. Legalita intervence na ochranu vlastních občanů dle mezinárodního práva veřejného ...	40
4.1. Argumenty proti legálnosti intervence na ochranu vlastních občanů.....	40
4.2. Argumenty pro legálnost intervence na ochranu vlastních občanů.....	42
4.2.1. Obyčejové pravidlo	42
4.2.2. Sebeobrana	43
4.2.3. Dovolené užití síly	44
4.2.4. Lidská práva	44
4.3. Hodnocení názorů na legalitu intervence na ochranu vlastních občanů.....	45
Závěr.....	48
Použité zdroje.....	49
Shrnutí	54
Abstract	55
Seznam klíčových slov.....	56

Seznam použitých zkratk

EU:	Evropská unie
LFOP:	Lidová fronta pro osvobození Palestiny
MSD:	Mezinárodní soudní dvůr
NATO:	Severoatlantická aliance
OESC:	Organizace východokaribských států
OSN:	Organizace spojených národů
RF:	Ruská federace
VS:	Valné shromáždění

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá tzv. doktrínou ochrany státních příslušníků v zahraničí. Ze samotného názvu této doktríny je jasné, že je toto téma velmi kontroverzní. U samotných aktérů mezinárodního společenství, států, se tak nějak předpokládá, že se na tomto tématu neshodnou. Přece jenom proti sobě stojí dva póly – stát, který chce pomoci svým občanům na území jiného státu a stát, který odmítá zásah do svých vnitřních záležitostí, protože již samotná vojenská intervence může zásadním způsobem ovlivnit rozložení sil v daném státě. V historii už řada států takto zasáhla do vnitřních záležitostí jiného státu ve jménu této doktríny (pro příklad Kanada v Libanonu v roce 2006, Rusko v Jižní Osetii v roce 2008¹ nebo v roce 2014 na Krymu a o dalších bude psáno později) a na půdě OSN to vždy vyvolalo bouřlivé diskuze a státy to bylo kritizováno jako pouhá záminka k zasahování do vnitřních záležitostí.

Co je mnohem zajímavější, je fakt, že na tomto tématu se neshodne ani odborná právní veřejnost. Právní odborníci se neshodnou nejen na tom, zda je podle mezinárodního práva veřejného intervence na ochranu vlastních občanů legální či nikoliv, ale ani jednotliví zastánci toho či onoho výkladu se neshodnou na konkrétních důvodech, proč je či není tento druh intervence legální či ne. Můžeme tedy konstatovat, že se jedná o určitou slepou uličku v právní vědě.² Tato práce si tedy klade za cíl objasnit toto téma, a to prostřednictvím výzkumné otázky – *Jsou intervence na ochranu vlastních občanů dle mezinárodního práva veřejného legální?*

Protože se jedná o intervence vojenské, tzn. s použitím síly, jsem rád, že mě můj vedoucí práce navedl právě na toto téma. Již více než šest let sloužím v Aktivní záloze Armády České republiky, a tak jsem chtěl, aby téma mé diplomové práce směřovalo na katedru mezinárodního a evropského práva a dotýkalo se mezinárodního práva veřejného. Chtěl jsem, aby se téma dotýkalo užití síly v mezinárodním právu, a já se tak na téma mohl podívat dvěma pohledy – jedním z pohledu vojáka aktivní zálohy, který si samozřejmě přeje co největší manévrovací prostor pro ozbrojené složky pro jimi řešené problémy a druhým pohledem právníka, který zase dbá na to, aby vše bylo podle práva, aby se vyvážily zájmy všech stran a nedošlo k neúměrnému

¹ THOMSON, Andrew, Doctrine of the Protection of Nationals Abroad: Rise of the Non-Combatant Evacuation Operation. *Washington University Global Studies LawReview* [online], 2012, roč. 11, č. 3, s. 628 [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: https://openscholarship.wustl.edu/law_globalstudies/vol11/iss3/3/.

² RUY, Tom, The 'Protection of Nationals' Doctrine Revisited. *Journal of Conflict and Security Law* [online], 2008, roč. 13, č.2, s. 233 [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jcsl/article-abstract/13/2/233/799176?redirectedFrom=fulltext>.

poškození jedné ze stran konfliktu. Myslím si, že právě toto spojení těchto dvou často protichůdných světů může být pro tuto práci a její výsledek přínosný.

Právě výše zmíněné kontroverze a fakt, že se téma dotýká použití síly, činí toto téma nesmírně zajímavým. Nicméně právě tyto kontroverze dělají téma zároveň tématem obtížným, ale věřím, že téma, které nepřináší žádné spory a otevřené odborné diskuze, není tématem konstruktivním a už vůbec ne produktivním. Zároveň toto téma málo rezonuje v české právní vědě. Nevím, proč tomu tak je, nicméně dle mého názoru je to dáno faktem, že Česká republika nemá s tímto institutem žádnou historickou zkušenost – ať už jako aktivní aktér této intervence, ale i jako stát, na jehož území bylo intervenováno pod záminkou této doktríny. Zároveň ani v nejbližší době nevidím situaci či spor naší země, která by jen vzdáleně mohla být řešena pomocí tohoto institutu, a tak se nedá čekat zásadní obrat v této praxi.

Od toho se také odvíjí skladba zdrojů použitá v této diplomové práci. Jedná se především o monografie, odborné články, internetové zdroje, judikaturu Mezinárodního soudního dvora či legislativní akty Organizace spojených národů (OSN). Jelikož je tedy v tuzemské literatuře toto téma málo frekventované, většina mnou používaných zdrojů pochází z cizojazyčné literatury, přičemž texty jsem si všechny překládal sám. Na rozdíl tedy od tuzemské literatury, ta cizojazyčná disponuje rozsáhlými relevantními zdroji týkajícími se této problematiky. Velká část západních států, nikterak ovšem všechny, již za svou historii několikrát sáhla k tomuto kroku použít tento právní institut, o čemž budu psát později, a tak je také na místě, že se jí věnovala celá řada uznávaných západních odborníků na mezinárodní právo veřejné. Pro ilustraci uvádím například Dereka W. Bowetta, Iana Brownlieho, Marthu Finnmore, Natalina Ronzittiho či mezinárodně uznávaného odborníka na intervence v mezinárodním právu veřejném, Richarda B. Lilliche a mnoho dalších, ze kterých jsem ve své diplomové práci čerpal. V neposlední řadě bych tu rád zmínil diplomovou práci Terezy Filipkové z Právnické fakulty Univerzity Karlovy na stejné téma s názvem *Intervence na ochranu vlastních občanů z pohledu mezinárodního práva*³, která byla obhájena dne 25. května 2015. Tuto práci považuji za velmi kvalitní a poskytla mi velkou inspiraci, i když já ve své práci docházím k odlišnému závěru na stanovenou výzkumnou otázku.

Struktura práce, kterou Filipková zvolila, mi přijde velmi vhodně zvolená a nebylo tak třeba vymýšlet něco nového, a i já z této struktury vycházím. Práce je tak rozdělena do čtyřech hlavních kapitol. První kapitola je se jmenuje *Definice intervence a intervence na ochranu*

³ Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/66773>

vlastních občanů. Domnívám se, že je toto velmi důležitá kapitola a je zcela stěžejní definovat tyto základní pojmy a stanovit tak přesně předmět této práce.⁴ Co se týká pojetí samotného pojmu, bude se tato práce věnovat pouze jeho užšímu pojetí, byť se v posledních dekáдах pojetí intervence značně rozšířilo. Nicméně tato práce se zaměří pouze na intervenci na ochranu vlastních občanů pomocí síly, to síly vojenské a nebudu se tak zabývat intervencemi koncepčně mladšími, a to například politickými či ekonomickými, byť spadají pod širší pojetí institutu intervence.

V pořadí druhou kapitolou je *Použití síly v mezinárodním právu veřejném*. Je dále členěna na dvě podkapitoly: *Zákaz použití síly v mezinárodním právu veřejném* a *Výjimky ze zákazu použití síly v mezinárodním právu veřejném*. Jelikož se má práce zabývat právě intervencí za použití síly, je dle mého názoru stěžejní znát mezinárodní pravidla jejího použití ve vztazích mezi jednotlivými státy mezinárodního společenství a bude tak přínosem k pochopení hlavního tématu této diplomové práce.

Další kapitola s názvem *Historický exkurz do praxe států* je jakýsi historický exkurz do ozbrojených zásahů, které byly za intervence na ochranu vlastních občanů považovány, nicméně ne všechny tyto vojenské akce splňují mnou uváděnou definici v první kapitole. Tuto třetí kapitolu jsem pak pro lepší přehlednost rozdělil do samostatných podkapitol, které se budou věnovat typickým příkladům intervencí na ochranu vlastních občanů, jakožto ukázkové případy tohoto institutu.⁵ Na rozdíl od Filipkové se z důvodu aktuálnosti problematiky a jejího vývoje budu více zabývat anexí Krymu Ruskou federací v roce 2014. Na tyto tři podkapitoly poté navazuje závěrečná podkapitola, která kriticky vyhodnotí dosavadní praxi.

Závěrečná kapitola pak nese název *Legalita intervence na ochranu vlastních občanů dle mezinárodního práva veřejného*. Toto je naprosto esenciální a nezbytná část této diplomové práce. Rozebírám v ní argumenty pro a proti legalnosti tohoto institutu, posuzuji je a analyzuji a přináším odpověď na výzkumnou otázku.⁶ Tato kapitola by měla dát čtenáři souhrný pohled na danou problematiku a odpovědět na dané otázky.

⁴ FILIPKOVÁ, Tereza. *Intervence na ochranu vlastních občanů z pohledu mezinárodního práva*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Veronika Bílková. 2015. str. 4. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/66773>.

⁵ Tamtéž str. 5.

⁶ Tamtéž str. 5.

1. Definice intervence a intervence na ochranu vlastních občanů

Protože již pojem intervence vyvolává různé kontroverze, považují za správné, aby na samém začátku byl řádně a jasně vysvětlen tento klíčový pojem, přesněji řečeno pojem intervence na ochranu vlastních občanů. Tady ovšem nastává zásadní problém – jazykový výklad je asi všem relativně znám, tento pojem používá značně jak laická, tak i odborná právní veřejnost, ale v žádném mezinárodněprávním dokumentu nenalezneme jeho legální definici. A proto je důležité v této kapitole definovat tento pojem tak, jak ho bude používat tato diplomová práce, protože díky absenci legální definice se můžeme setkávat s tím, že různí autoři nahlíží na tento pojem různě, a to i různě šířeji a mohlo by to vzbudit určité nejasnosti v průběhu dalšího textu. Samotná absence legální definice je pak jednou z příčin, proč je tento institut relativně kontroverzní a vidím tady určitý prostor pro mezinárodní společenství pro jeho jasné ukotvení.

Slovo intervence pochází z latinského *intervenio* a znamená zasáhnout, přerušit. Na základě tohoto etymologického významu slova intervence by se mohlo zdát, že stačí pouze *vstoupit* na území cizího státu, aby se již jednalo o intervenci. Takové zjednodušení je ovšem nutné odmítnout. Taková definice by pak zcela jistě nezahrnovala vojenské útoky podniknuté například raketami dlouhého doletu vystřelované z vlastního území na území cizího státu.⁷ A naopak by se o intervenci jednalo i v případě, v němž se územím státu přesouvá vojsko spojenců a daný stát slouží jen jako tranzitní prostor.⁸

V odborných kruzích je pak pojem intervence chápán některými autory obsahově velmi různě a rozdílně široce. Například P. H. Winfield chápe intervenci velmi široce, přičemž uvádí, že intervencí je „*cokoliv od projevu Lorda Palmerstona v Dolní sněmovně po rozdělení Polska*.“⁹ Naopak Lassa F. L. Oppenheim chápe intervenci jako „*násilný nebo diktátorský zásah státu do věci jiného státu promyšlený tak, aby na tento stát přivodil určité následky nebo jej přiměl k určitému chování*“.¹⁰ Z daného lze vyvodit, že termín intervence spojuje jen s akty

⁷ V posledních letech s čím dál tím větším technologickým pokrokem a zdokonalováním zbraňových systémů je naprosto běžný jev, že stát útočí na jiný stát, aniž by vstoupil na jeho území či narušil jeho vzdušný prostor. Syrský konflikt, Izraelsko – Palestinský konflikt jsou toho jasným důkazem. Ostatně i Rusko na Ukrajině provádí velkou část svých raketových útoků ze svého vlastního území.

⁸ Českou republikou již několikrát projížděla kolona spojeneckých vojsk Severoatlantické aliance (dále jen „NATO“). Tento průjezd byl dle českého práva řádně schválen a byť v určité části společnosti vyvolal pohoršení, v žádném případě se nemůže jednat o intervenci.

⁹ WINFIELD, Percy, Henry. The History of Intervention in International Law. *The British Yearbook of International Law* [online], 1922-1923, roč. 3, str. 130 [cit. 27. ledna 2023]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/byrint3&div=12>.

¹⁰ JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur (eds.). *Oppenheim's International Law: Volume I Peace*. 9. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law/9780582302457.001.0001/law-9780582302457>.

použití síly nebo hrozby síly. Jedná se tedy v jeho případě o užší pojetí pojmu intervence tak, jak byla chápána tradičním mezinárodním právem. Opakem je poté širší pojetí, které chápe použití síly nebo hrozby síly jen jako jeden z možných projevů intervence. Intervenovat je možné totiž nejen silou vojenskou, ale i silami dalšími, například pomocí politického, diplomatického či ekonomického tlaku. Při tomto nás hned napadne situace, kdy jeden ekonomicky silný stát, snažící se donutit k určitému jednání druhý stát, využije svého silnějšího ekonomického postavení a například výhrůzkami vůči třetím státům o pozastavení obchodních styků donutí tyto státy zpřetrhat obchodní vazby se státem, vůči němuž je intervenováno – tak jako například americké sankce vůči Íránu.¹¹ Tato práce je ovšem zaměřena na intervenci za použití síly nebo hrozby síly a tak pro tuto práci postačí užší pojetí, tzn. že pokud nebude v této práci zmíněno jinak, rozumíme intervencí pouze intervencí prostřednictvím použití síly nebo hrozby síly.

Budeme se tedy zabývat pouze vojenskou intervencí. Některým čtenářům by se tak mohlo zdát, že předmětem této diplomové práce pak bude také analýza tzv. intervence na pozvání. George Nolte, soudce Mezinárodního soudního dvora, chápe intervenci na pozvání jako „vojenskou intervenci cizích jednotek ve vnitřním ozbrojeném konfliktu na pozvání vlády příslušného státu.“ Samotné zapojení pak nemusí probíhat pouze vojenskými činnostmi, ale může se také jednat o výcvik jednotek zvacího státu či ochranu nebo obranu jeho důležitých objektů. V takovém případě se pak jedná o užší definici tohoto institutu. Nolte pak dále uvádí také širší definici, při které pak samotné pozvání může provést jiný subjekt odlišný od státu.¹² Nicméně jak už vyplývá z výše uvedeného, ani tato intervence nebude předmětem této diplomové práce.

Znakem mezinárodního práva je pak absence nadřazenosti normotvůrce nad subjekty dané normy, a především jakýsi centralizovaný donucovací mechanismus.¹³ Martha Finnemore poté chápe vojenskou intervenci právě jako „nejviditelnější a nejdůslednější způsob prosazování norem chování.“¹⁴ Zároveň ale tvrdí, že použití síly podkopává mír, i když samotné státy mezi pojmy vojenská intervence a válka nedělají jasné měřítko a považují je za odlišné. Dle ní je

¹¹ <https://www.state.gov/iran-sanctions/>

¹² NOLTE, Georg. Intervention by Invitation. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online], 2011, bod. 1 [cit. 4. června 2023]. Dostupné z: https://www.jura.uni-bonn.de/fileadmin/Fachbereich_Rechtswissenschaft/Einrichtungen/Lehrstuehle/Herdegen/de_Wet/WiSe_2017/V_oelkerrecht_III_Collective_Security/Intervention_by_Invitation.pdf

¹³ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, s. 90.

¹⁴ FINNEMORE, Martha. *The Purpose of Intervention: Changing Beliefs About the Use of Force*. 1. vydání. Ithaca: Cornell University Press, s. 2.

tedy vojenská intervence stav v jisté *šedé zóně*, nicméně jak sama uznává, tato *šedá zóna* má velmi spornou povahu.¹⁵ Vojenská intervence pak způsobuje zásah do svrchovanosti státu. Musíme mít totiž na paměti, že suverenita států a zásada svrchované rovnosti jsou základními kameny mezinárodního práva veřejného. A toto je právě jeden z důvodů, proč je princip neintervence součástí mezinárodního práva, protože opačný princip by nevyhnutelně vedl k diametrálně odlišnému mezinárodnímu systému, než jaký máme nastaven dnes. Musíme mít totiž na paměti, že státy nejsou vždy nadány stejnými druhy sil (ekonomické, politické, vojenské atd.).¹⁶ A je to státní suverenita, což je „*moc státu (státní moc), která je tu nejvyšší, tj. už pojmově eliminuje každou jinou konkurující moc v daném prostoru a vůči jiným suverénním je nezávislá*“¹⁷ je to, co podle Finnmore dává aktérům mezinárodního práva pomyslnou stopku k takovému jednání.¹⁸ Státní suverenitu, jež nemůže být omezena žádným způsobem, můžeme pak v právní teorii rozdělit na dvě složky – vnější a vnitřní. Vnitřní, známá také jako územní výsost, se projevuje tzv. dovnitř, tzn. že se jedná o nejvyšší právní moc, převážně reprezentována legislativou. Vnější se pak projevuje tzv. navenek, což znamená že se jedná o právo na nerušený výkon práva vůči ostatním státům a můžeme to tedy považovat za základ pro společnou koexistenci v mezinárodním společenství.¹⁹

Mezinárodní právo zaručuje rovnost mezi státy, jejich územní celistvost a zaručuje v podstatě existenci státu. Tím pádem ochraňuje i vnější a vnitřní suverenitu a platí, že „*suverenita a intervence jsou v zásadě vzájemně se vylučující a vymezující termíny*“²⁰ Dá se pak souhlasit s Philipem Kunigem, který tvrdí, že pravidlo neinterventovat je jedna z elementárních povinností států,²¹ aniž by jako taková byla výslovně uvedena v Chartě OSN, nicméně jej můžeme odvodit z jejího čl. 2 odst. 1, který stanoví, že „*Organizace je založena na zásadě svrchované rovnosti všech svých členů.*“²²

OSN se povinností neintervence zabývala již od svého počátku a v roce 1947 byla ustanovena Komise OSN pro mezinárodní právo. Jeden z prvních výstupů pak byla *Deklarace práv a povinností států* z roku 1949. V článku 3 stanovuje, že „*Každý stát má povinnost zdržet*

¹⁵ Tamtéž str. 14.

¹⁶ Nemusí se jednat jen o druhy síly, ale bavíme se zde i o rozloze daných států, počtu obyvatel, nalezišť nerostných surovin aj. ČEPELKA, ŠTURMA, op. cit., s. 50.

¹⁷ Tamtéž s. 51.

¹⁸ FINNEMORE, op. cit. s. 3.

¹⁹ TICHÝ, Luboš, DUMBROVSKÝ, Tomáš. *Sovereignty and Integration*. 1. vydání. Berou: IFEC., s. 33.

²⁰ Tamtéž 43.

²¹ KUNIG, Philip. Intervention, Prohibition of. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online], 2008, bod. 9 [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: https://spacelaw.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_spacelaw/Kunig_Intervention_Prohibition_of.pdf.

²² Charta OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

se zásahu do vnitřních nebo vnějších záležitostí jiného státu.“²³ Nezmiňuje jej ovšem jen tato komise, ale povinnost neintervence můžeme objevit v mnohých rezolucích Valného shromáždění OSN.²⁴ Kunig například ve svém článku uvádí *Deklaraci o nepřipustnosti zásahu do vnitřních záležitostí státu a ochrana jejich nezávislosti a suverenity*. Tato deklarace přijatá na půdě VS byla přijata jako reakce na situaci z roku 1965. Valné shromáždění se v ní vyjadřovalo o intervenci Spojených států v Dominikánské republice za vlády Lyndona B. Johnsona. Americký prezident poté prohlásil, že použije vojenskou intervenci i v budoucnu za předpokladu, aby zastavili rozpínání socialistického či komunistického politického systému v blízkosti své země. Nepřímo tak ovšem přiznal, že Spojené státy jsou ochotny do určité míry spolupracovat s autoritářskými či diktátorskými režimy jen z toho důvodu, aby neztratily svůj vliv v těchto zemích. Tato zahraniční politika pak dostala název Johnsonova doktrína – někdy také označována jako *Strategie pružné reakce*.²⁵ Valné shromáždění v této deklaraci uvádí, že „Žádný stát nemá právo intervenovat z jakéhokoliv důvodu, přímo nebo nepřímo, do vnitřních nebo vnějších záležitostí jiného státu.“²⁶ Můžeme je také nalézt v zakládajících dokumentech regionálních organizací, jako čl. 20 Charty Organizace amerických států²⁷ nebo v čl. 4 písm. g) Ustavujícího aktu Africké unie²⁸ aj.

Zásadní pak v této otázce principu neintervence je rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora (MSD) ve věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*. V tomto rozsudku ze dne 27. 6. 1986 MSD výslovně potvrdil princip neintervence jako součást obyčejového práva. Jak uvádí Čepelka, těchto principů „je velmi málo, jsou však zásadního významu pro ochranu celého mezinárodního společenství“²⁹, přičemž tato citace dává jasně najevo o jak důležitý princip se v systému mezinárodního práva jedná. Většina výše zmíněných dokumentů a listin poté používá definici intervence v širším slova smyslu. To nebrání faktu jejich použití pro tuto práci, protože s využitím pravidla *a maiori ad minus* poté tímto výkladem dojdeme ke skutečnosti, že když tyto dokumenty zakazují intervenci politickými, ekonomickými či jinými prostředky, tak zároveň zakazují intervenci v podobě použití síly nebo

²³ Rezoluce Valného Shromáždění OSN. *Draft Declaration on Rights and Duties of States*. A/RES/375(IV) ze dne 6. prosince 1949. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/210455>.

²⁴ KUNIG, op. cit. bod. 7.

²⁵ NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., s. 272.

²⁶ Rezoluce Valného shromáždění OSN. *Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty*. A/RES/20/2131 ze dne 21. prosince 1965. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a20r2131.htm>.

²⁷ KUNIG, op. cit. bod. 7.

²⁸ Čl. 4 písm. g) Ustavujícího aktu Africké unie. Dostupné z: <https://au.int/en/treaties/constitutive-act-african-union>.

²⁹ ČEPELKA, ŠTURMA, op. cit., s. 112.

hrozby síly. Jak jednoznačně dokládají shora uvedené dokumenty, neexistuje legální definice pojmu intervence, a to i za situace, kdy se často používají. Bohužel stanovení definice tohoto pojmu není problémem jen oboru právo, ale i jiných oborů, jako jsou například mezinárodní vztahy, kde se vědci snaží také nalézt jasnou definici. Nesmím tedy ve své práci opomenout výzkum dříve již zmíněné Marthy Finnmore. Jak sama podotýká, vývoj pojmu intervence si prošel v historii zajímavým vývojem. Před napoleonskou érou se tento výraz neobjevoval vůbec, a to ani v situacích, které bychom dnes explicitně za intervenci označili. V období studené války se pak všeobecně mělo za to, že to, co státy vede k použití vojenské intervence je změna politických poměrů v daném státě. Definice intervence se pak v odborných kruzích ustálila jako použití vojenské síly vůči jiným státům z důvodu působení na politické struktury.³⁰ Ale jak podotýká Finnmore, tato definice je použitelná je na období studené války a nemůže se tedy aplikovat na situace jí předcházející nebo na situace po jejím konci, tj. po pádu železné opony a pádu Sovětského svazu.³¹

Martha Finnmore si pro svůj výzkum intervencí stanovila jasnou metodiku. Zabývala se tak pouze situacemi, které byly za intervence explicitně označovány a zároveň všechny zainteresované státy se tohoto výrazu držely také. Zároveň si jako další podmínku stanovila použití síly nebo hrozby síly. Takto vymezila několik druhů intervencí, přičemž jednou z nich je humanitární intervence. Jednoduše řečeno se jedná o intervenci na záchranu lidských životů. Důvodem, proč ve své práci toto zmiňuji je fakt, jak podotýká Finnmore, že i tento pojem prošel svým historickým vývojem, který úzce souvisí s intervencí na ochranu vlastních občanů a to proto, že dříve byly tyto termíny chápány jako synonyma, nicméně pojem humanitární intervence se postupně rozšiřoval nejen na ochranu vlastních občanů, ale i na ochranu cizinců na území cizích států za účelem vojenského řešení vnitrostátní krize,³² tak jako například v súdánském Dárfúru v roce 2007 nebo zásah Severoatlantické aliance (NATO) v Kosovu v roce 1999.

Této blízké souvislosti si všímá i Tom Ruys. Podotýká, že někteří autoři považují tyto pojmy stále za synonyma, nicméně tvrdí, že je správné, že se většinová právní jurisprudenc shoduje na to, že jde o dva, striktně oddělené pojmy. Tvrdí, že zásadní rozdíl je v tom, že u humanitární intervence je jejím primárním cílem ochránit obyvatelstvo státu před masivním porušováním lidských práv, zatímco intervence na ochranu vlastních občanů se zaměřuje na

³⁰ Takto jí používá například americký politolog James N. Rosenau v díle *Concept of Intervention* z roku 1968 nebo Brit Max Beloff v díle *Reflection of Interventio* a jiní.

³¹ FINNEMORE, op. cit. s. 11–13.

³² Tamtéž s. 14–20.

blaho státních příslušníků intervenujícího státu. To ovšem neznamená, že by při tomto druhu intervence nemohli být náhodně zachráněni i státní příslušníci třetích států³³ - což, jak ukážou následující kapitoly, není ani zdaleka výjimkou. Pojem humanitární intervence je tak obsahově širší než pojem intervence na ochranu vlastních občanů, a tudíž není předmětem této diplomové práce, nicméně je dle mého názoru vhodné upozornit čtenáře na fakt, že se mohou někdy setkat s použitím těchto pojmů jakožto se synonymy.

Je nutné tady podotknout, že ani výzkum Finnemore nám nedal nějakou jasnou definici těchto pojmů. Otázkou ale je, jestli je to vůbec možné, protože její samotný výzkum nám ukazuje, že pohled na jejich definici se v průběhu historie neustále měnil. Tady musím souhlasit s Lucií Königovou, která tvrdí, že „*obsah těchto pojmů bude i nadále znovu zpochybňován a přepisován novými historicky vtaženými praktikami odpovídajícími stavu poznání i uspořádání dané doby.*“³⁴ Troufám si tvrdit a historická zkušenost mi dává za pravdu, že nalézt exaktní, ideální a legální definici daných pojmů, na které by se shodla široká právní veřejnost a jednotlivé subjekty mezinárodního práva, je běh na dlouhou trať s nejistým výsledkem. To ovšem neznamená, že bychom se o to neměli pokoušet, ba právě naopak – je důležité snažit se najít tu ideální a všeobecně uznávanou definici.

Podle mého názoru je tomu nejbližší definice intervence jako „*zasahování státu do vnitřních nebo vnějších věcí jiného státu.*“³⁵ Jak píše Kunig, jedná se v obecné rovině o definici, na které se shoduje většina mezinárodněprávních teoretiků. Nicméně tato definice je bez dalšího velmi vágní. Zásadní zpřesnění do něj vnesl MSD ve shora uvedené věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*, který přináší zpřesnění výše zmíněné definice pomocí negativního vymezení situací, kdy je tento zásah za kumulativního splnění daných podmínek mezinárodním právem zakázán. Podle tohoto rozsudku musí být tedy kumulativně splněny tři předpoklady: 1) zásah se týká výlučných záležitostí, ve kterých se může každý stát svobodně rozhodovat, 2) pomocí násilných nebo diktátorských prostředků a 3) má za cíl vnutit suverénnímu státu určité chování.³⁶ Důležité je také říci, že s odkazem na rezoluci VS OSN z 21. prosince 1965 se výlučnými záležitostmi rozumí široká paleta oblastí správy daného státu, protože „*Každý stát má nezcizitelné právo zvolit si svůj politický, ekonomický, sociální a*

³³ RUY, op. cit. s. 235-236

³⁴ KÖNIGOVÁ, op. cit. s. 44.

³⁵ KUNIG, op. cit. bod. 1.

³⁶ Tamtéž bod 1.

kulturní systém, aniž by do něj v jakékoliv formě zasahoval jiný stát.“³⁷ Podle Kuniga je i tato rozšířená definice dle MSD relativně sporná. První problém nastává při prvním předpokladu, a to v otázce, co vše spadá do výlučných záležitostí. Obecně se má za to, že to jsou záležitosti, které nejsou regulovány mezinárodní smlouvou, mezinárodním zvykovým právem nebo jiným mezinárodním pravidlem, tzv. *domaine réservée*. Kunig ovšem podotýká, že globalizace vede k mezinárodnímu systému spolupráce a vzájemné závislosti, kde stále méně záležitostí lze považovat za čistě domácí. To, co dříve bylo bez pochyby považováno za výlučnou vnitřní záležitost státu, je dneska mnohokrát posuzováno jako zájem širokého mezinárodního společenství. Typický příklad tohoto posunu můžeme dle Kuniga pak vidět na imigračním právu a ochraně menšin, kde jsou čím dál tím více formulována mezinárodní pravidla právě na úkor národních jurisdikcí.³⁸

Další sporný problém nastává u druhého předpokladu této rozšířené definice, a to, že daný zásah musí být činěn pomocí násilných nebo diktátorských prostředků. Tady Kunig naráží na fakt, že v klasickém přístupu mezinárodního práva se nahlíželo na zákaz intervence a na zákaz použití síly jako na totožné principy. Mají totiž stejný cíl – v obou případech to byla územní integrita a politická nezávislost. A tady právě nastává onen sporný bod. Jak už jsem uvedl výše, pohled na intervence se v průběhu historie měnil. A v zájmu ochrany politické nezávislosti se v průběhu 20. století významně rozšířil přístup k intervencím – tzv. širším pojetí intervencí. Tento přístup byl způsoben onou rozšiřující se spoluprací mezi státy, která si sebou krom výhod, nesla i určité nevýhody. Tato rostoucí spolupráce mezi státy umožňovala mnohem rafinovaněji a efektivněji zasahovat bez použití síly nebo hrozby síly. Toto nové širší pojetí definice pak zakazuje nejen vojenskou sílu, ale také nepřímé zasahování prostřednictvím ekonomických, politických či diplomatických prostředků. Toto širší pojetí pak znesnadňuje rozlišení situací, kdy se jedná již o intervenci a kdy o běžné jednoduché zasahování, které ovšem nespadá pod princip neintervence. Tato hranice může být velmi tenká a může obsahovat opravdu velkou škálu situací. Kunig pak také píše, že díky absenci nesporného rozlišovacího kritéria, byly vytvořeny různé kategorie případů, aby šlo snáze rozpoznat možné donucení.³⁹

Kunig také správně podotýká, že porušit princip neintervence nemusí pouze jednotlivý stát, ale tento princip platí také pro společenství států nebo mezinárodní organizace. I samotné OSN

³⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN. *Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty*. A/RES/20/2131 ze dne 21. prosince 1965. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a20r2131.htm>.

³⁸ KUNIG, op. cit. bod. 3.

³⁹ Zmiňuje např. vojenskou intervenci, rozvratnou intervenci, humanitární, ekonomickou, na pozvání aj. – jak už bylo uvedeno výše, tato práce se bude zabývat pouze vojenskou intervencí. KUNIG, op. cit. bod. 6.

si sobě a svým orgánům zakázalo intervenovat ve své Chartě, přesněji řečeno v článku 2 odstavce 7 Charty, který říká, že „*Žádné ustanovení této Charty nedává Organizaci spojených národů právo, aby zasahovala do věci, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty; tato zásada však nebrání, aby se použilo domácích opatření podle kapitoly VII.*“⁴⁰ Nicméně z citovaného ustanovení vyplývá výjimka z principu neintervence OSN a to za akcí při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných, tzv. systém kolektivní bezpečnosti. Soukromé osoby, instituce nebo nadnárodní společnosti pak tento princip svým chováním porušit nemohou. To ovšem neznamená, že by toto chování nemohlo být přičitatelné státu. Musí se ovšem jednat o dvě situace: 1) stát toleruje jednání soukromého subjektu v rámci svých oficiálních funkcí nebo 2) vlastní orgány státu spolupracovaly s tímto soukromým subjektem a přispěli tak k porušení mezinárodní povinnosti státu.⁴¹

Pro účely této diplomové práce pak bude definice intervence na ochranu vlastních občanů vycházet z již zmíněné definice tak, jak jí nastínil MSD ve věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*, protože podle mého názoru nejlépe vystihuje danou situaci. Nicméně soud v tomto rozsudku zaujímá širší pojetí, proto ji bude potřeba pro účely této práce zúžit a modifikovat. Základní definici intervence tedy budeme v této práci chápat jako vojenský zásah na území jiného státu. Definici intervence na ochranu vlastních občanů poté budeme chápat jako vojenský zásah na území jiného státu s cílem zachránit život a zdraví občanů intervenujícího státu nacházejících se na území jiného státu. Tento cíl bude pak pro zbytek práce naprosto zásadní, protože tato diplomová práce bude zkoumat právě to, zda tento cíl ospravedlňuje vojenskou intervenci na území cizího státu a činí tak z této intervence na ochranu vlastních občanů legitimní a legální čin dle mezinárodního práva veřejného.

⁴⁰ Charta OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=30&r=1947>.

⁴¹ KUNIG, op. cit. bod. 8.

2. Použití síly v mezinárodním právu veřejném

Použití síly je v mezinárodním právu veřejném mladým institutem. Do počátku 20. století nebylo v psaném právu nijak omezováno právo na válku a použití síly vůči druhému státu. Určité obyčejové právo bychom našli, nicméně v tomto případě chyběl nějaký vymahatelný mechanismus. Často tak bylo právo na válku předmětem různých filozofických škol či náboženství napříč historií a hledal se ideální stav, tzv. spravedlivá válka.⁴² V době tzv. tradičního mezinárodního práva tak bylo naprosto běžné, že státy používaly použití síly nebo hrozbu síly jako prostředek proti jiným státům s cílem dosáhnout svých zájmů. Použití síly „nebylo aktem právním, nýbrž aktem volnosti.“⁴³ *Jednalo se o faktický stav, kdy použití síly nebylo ani zakázáno, ani povoleno.* Bylo to období tzv. individuální bezpečnosti, kdy si jí státy zajišťovaly samy. Jen výjimečně pak tvořily koalice. Dnes se tento systém naprosto proměnil, a naopak mezinárodní společenství stojí na tzv. kolektivní bezpečnosti.⁴⁴ Na počátku 20. století zasáhla svět dosud největší, nejrozsáhlejší a nejkrvavější válka historie – tzv. velká válka.⁴⁵ Po této zkušenosti se trend obrací a mezinárodní společenství si uvědomuje, že je potřeba nějakým způsobem nastavit psaná pravidla pro použití síly. A tak vznikají první organizace a mezinárodněprávní dokumenty.

2.1. Zákaz použití síly v mezinárodním právu veřejném

Prvním pokusem o jakési omezení použití síly v mezinárodním právu přišlo krátce po 1. světové válce. Součástí Versaillských mírových smluv se stal na základě návrhu amerického prezidenta Woodrowa Wilsona Pakt Společnosti národů, čímž fakticky vznikla Společnost národů, *de facto* předchůdce OSN. Tento Pakt sice válku nezakazoval, nově došlo ovšem k jejímu rozlišení na legální a nelegální. Rozdílovým kritériem poté bylo porušení určitých procedurálních náležitostí stanovených Paktem.⁴⁶ Pakt ve svém čl. 12 hovoří o tom, že pokud se vyskytne spor mezi členy společenství, jsou povinni předložit věc k rozhodčímu řízení nebo Radě k přezkoumání. Zároveň se státy nesmí uchýlit k válce dříve než po uplynutí tří měsíců

⁴² Určitým omezením ve vedení války se zabývali již ve Starověku v Antickém Řecku Platón a v Antickém Římě Cicero. Ve středověku se tím poté zabývali křesťanství autoři sv. Augustín či Tomáš Akvinský. Později se tím zabývali filozofové jako John Locke, Imanuel Kant či George Hegel.

⁴³ DAVID a kol., op. cit. s. 68.

⁴⁴ ČEPELKA, ŠTURMA, op. cit., s 712–713.

⁴⁵ Dnes spíše známá pod pojmem 1. světová válka.

⁴⁶ DAVID a kol., op. cit. s. 68–69.

od rozhodnutí těchto orgánů.⁴⁷ Tento článek je nicméně velmi vágní a celému Paktu chybí vynucovací mechanismus.

Prvním mezinárodněprávním dokumentem, který zakázal válku byla Všeobecná smlouva o odmítnutí války, známá podle svých autorů spíše jako Briand-Kelloggův pakt, potažmo Pařížský pakt, uzavřená 27. 8. 1928. Původně podepsán pouze mezi Francií a Spojenými státy, nicméně v rámci Společnosti národů se počet rozšířil až na 62 smluvních států. Smluvní strany se v něm shodly na tom, že „odsuzují válku jako prostředek k vyřešení mezinárodních neshod“⁴⁸ Byť se válka připouštěla jen v sebeobraně, bohužel posouzení zůstávalo pouze na jednotlivých státech a opět chyběl vynucovací mechanismus a tak můžeme hovořit spíše o jakési formě deklarace.⁴⁹ Tato neefektivita se pak společně s dalšími okolnostmi, jako byla například politika appeasementu, promítla do událostí předcházející 2. světové válce.⁵⁰ I přes absenci určitého vynucovacího mechanismu byl Briand-Kelloggův pakt zásadním milníkem v mezinárodním právu. Zákaz použití síly tak „byl pozitivněprávní normou již před druhou světovou válkou“⁵¹ a samotný norimberský tribunál toto potvrdil, když pakt posloužil jako jeden z právních základů pro souzení nacistů pro rozpoutání druhé světové války.⁵²

V roce 1939 vypukla 2. světová válka a státy si uvědomily, že omezení použití síly přijatá v meziválečném období k žádným zásadním změnám nevedla. Již v průběhu války se od roku 1941 začaly připravovat plány na vznik nové organizace, která má nahradit Společnost národů a být mnohem efektivnější a účinnější na poli mezinárodního práva. A tak 24. června 1945 v San Francisku vznikla přijetím Charty OSN. Založena byla především na principech „řešení sporů mírovými prostředky, kolektivní bezpečnosti a neužití síly“⁵³ Zákaz použití síly je pak výslovně stanoven v čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Tento článek můžeme opravdu považovat za průlom v mezinárodním právu veřejném a jasný důsledek druhé světové války. Je pak státy obecně vnímán jako *ius cogens*, tedy norma od „níž není dovoleno se odchýlit a která může být změněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy.“⁵⁴ Článek pak

⁴⁷ Čl. 12 Paktu Společnosti národů. In. *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem č. 507/1921* Sb. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyv6njqq4wta>.

⁴⁸ Briand-Kelloggův pakt. Mezinárodní úmluva č. 126/1929 Sb.

⁴⁹ DAVID a kol., op. cit. s. 69.

⁵⁰ Bylo to například znovuoobsazení Porýní německými vojsky v březnu 1936 nebo Mnichovská dohoda. ALDER, Murray Collin. *The Inherent Right of Self-defence in International Law*. 1. vydání. Dordrecht: Springer, 2013, s.66.

⁵¹ DAVID a kol., op. cit. s. 69.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Čl. 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Vyhláška MZV 15/1988 Sb.

nařizuje státům, aby se „*vystříhaly ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.*“⁵⁵ Mnou citované ustanovení tak uvádí, že nejen použití síly, ale i hrozba síly, tak jak stanovují zásady Charty OSN, dle kterých musí členské státy jednat, jsou zakázanými činnostmi. Charta dále také stanovuje, že OSN musí aktivně podnikat veškeré kroky, aby se dle tohoto článku chovaly i nečlenské státy OSN.⁵⁶ Byť by se mohlo zdát, že článek je napsán zcela jasně a zřetelně, vyvolává i tak určité sporné situace. Na půdě OSN se od svého počátku vedou odborné debaty nad výkladem tohoto ustanovení. Jedním z problémů tohoto článku pak je, že jej státy občas odlišně interpretují. Odlišnou interpretaci použily například Argentina při bitvě o Falklandy v roce 1982 a Irák při invazi do Kuvajtu v roce 1990. Oba státy argumentovaly tím, že dle výše citovaného článku je sice použití síly zakázáno, nicméně se neuplatní u případů, kdy státy používají sílu vůči územím, která si nárokují.⁵⁷ Christine Gray také tvrdí, že spor může nastat kolem pojmu síla, protože zde dochází k ideologickému pohledu na tento pojem, kdy vyspělé státy tento pojem chápou obsahově pouze jako ozbrojenou sílu, a naopak rozvojové státy zastávají linii širšího pojetí, kdy se zakazuje i veškerý ekonomický nátlak. Dodává ovšem, že tento rozkol vyřešilo VS OSN ve své Deklaraci zásad přátelských vztahů a spolupráci mezi státy⁵⁸ ve které se uvádí formy nátlaků jako „*vojenské, politické, hospodářské či jiné formy nátlaku zaměřené proti politické nezávislosti nebo územní nezávislosti kteréhokoli státu.*“⁵⁹

Ovšem největší kontroverze přináší samotný výklad článku 4 týkající se toho, zda je tento zákaz absolutní. Objevovaly se a stále objevují názory, že tento zákaz by neměl být brán jako absolutní, nýbrž by měl být vykládán v souvislosti s čl. 1 Charty OSN, a to s jejími cíli a zásadami. V těchto odborných debatách tak zaznívají názory, že zákaz použití síly je úzkým zákazem a může být tak tento článek prolomen k dosažení cílů v čl. 1, jako jsou například „*udržovat mezinárodní mír a bezpečnost, řešení mezinárodních problémů rázu hospodářského, sociálního, kulturního a humanitního či podporování lidských práv a základních svobod.*“⁶⁰ Nejvíce tyto debaty probíhaly v období tzv. studené války, kdy mezi sebou soupeřily Spojené

⁵⁵ Čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Vyhláška 30/1947 Sb.

⁵⁶ Tamtéž čl. 2 odst. 6.

⁵⁷ GRAY, Christine. The Use of Force and the International Legal Order. In: EVANS, Malcolm (eds.). *International Law*. 2. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 591

⁵⁸ Tamtéž s. 593.

⁵⁹ Rezoluce Valného shromáždění. *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*. A/RES/252625 ze dne 24. října 1970. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>.

⁶⁰ Čl. 1 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

státy se Sovětským svazem. Oba tyto státy byly a jsou stálými členy Rady bezpečnosti a z tohoto důvodu Rada nemohla fungovat účinně. Zastánci úzkého zákazu, a to převážně z řad amerických právních vědců, argumentují onou zmíněnou neúčinností Rady a tím, že právě v takové situaci musí být vykládán článek ve smyslu celé Charty a jejích cílů k zajištění kolektivní bezpečnosti. Nutno podotknout, že je důležité tento názor zcela odmítnout. Nikdy nebyl a není tento výklad součástí většinové právní vědy. Naopak, právě v době neúčinné Rady bezpečnosti, je důležité opět na dodržování základních pravidel Charty a zcela jasně odmítnout použití síly. Největší debaty se pak točily kolem ochrany lidských práv a tzv. humanitární intervencí, kterou jsem již zmínil v předešlé kapitole.⁶¹ Někteří autoři pak podotýkají, že se zmiňovaný čl. 2 Charty může zdát naprosto jasný a srozumitelný, opak je ovšem pravdou a můžeme v něm nalézt mnoho mezer. Také si pokládají otázku, zda je zákaz použití síly aplikovatelný všeobecně, nebo jen na situace, které nejsou slučitelné s cíli Charty.⁶²

2.2. Výjimky ze zákazu použití síly v mezinárodním právu

Bez ohledu na samotný výklad čl. 2 odst. 4 Charty, vymezuje Charta tři výjimky ze zákazu použití síly. Je důležité si uvědomit, že Charta zakazuje použití síly za účelem zachování mezinárodní bezpečnosti a vyhnutí se dalším válečným konfliktům, nicméně ani tento systém není stoprocentní, a proto z něj musí existovat výjimky. Tyto výjimky pak stanovuje čl. 51 a kapitola VII Charty. Jedná se o 1) individuální sebeobranu, 2) kolektivní sebeobranu a 3) akce Rady bezpečnosti při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných. Tak jako čl. 2 potřeboval postupně výklad, tak i výše zmíněné výjimky jsou napsány velmi minimalisticky, a proto i ony byly předmětem různých výkladů. Na následujících řádcích si je podrobněji rozebereme.

Než přejdeme k výše zmíněným výjimkám, považuji za nutné zde zmínit ještě 2 situace, které sloužily jako výjimky ze zákazu použití síly. Jedná se o čl. 106 a 107 Charty v kapitole XVII – Přejícná opatření bezpečnosti.⁶³ Jedná se o specifickou kapitolu, která měla sloužit pro období krátce po druhé světové válce. Čl. 106 Charty hovoří o situaci, kdy státy tzv. Deklarace čtyř států⁶⁴ a Francie (jakožto stálí členové Rady bezpečnosti) mohli použít sílu nebo hrozbu síly nebo dát státu či koalici států povolení k tomuto použití za účelem zachování mezinárodního míru a bezpečnosti do doby, než vstoupí v platnost veškeré mechanismy, aby

⁶¹ GRAY, op. cit. s. 593.

⁶² AREND, Anthony Clark, BECK, Robert J. *International Law and the Use of Force: Beyond the UN Charter Paradigm*. 1. vydání. London: Routledge, 1993, s. 35.

⁶³ Tamtéž s. 32-33.

⁶⁴ USA, SSSR, VB, Čína.

Rada bezpečnosti mohla začít fungovat a plnit své úkoly.⁶⁵ Čl. 107 pak dopadá na situace, kdy byla použita síla „*při akci proti státu, který byl za druhé světové války nepřítelem kteréhokoli signatáře této Charty, nic v této Chartě nečiní takovou akci neoprávněnou, ani jí nebrání, jestliže jí jako důsledek této války podnikly nebo schválily vlády, které mají odpovědnost za takovou akci.*“⁶⁶ I tento článek má úzkou časovou působnost, a to na situace, které bezprostředně následují druhé světové válce a jsou jejím důsledkem. Nicméně dnes jsou tyto články většinou považovány za obsoletní, tudíž bez reálného uplatnění, a proto se jimi nebudu v této práci dále zabývat.

První explicitně uvedenou výjimkou v Chartě je individuální sebeobrana, kterou Charta považuje za přirozené právo všech členů OSN. Můžeme hovořit o poměrně mladém institutu, co se týče jeho pozitivně právního ukotvení v systému mezinárodního práva veřejného, kdy byl poprvé smluvně zakotven právě až v Chartě OSN. Nicméně to ovšem neznamená, že by tento institut nebyl znám a využíván již před samotným vznikem OSN, ba naopak. Právo na sebeobranu v přirozenoprávním pojetí prochází celou historií válek v kontextu tzv. *spravedlivé války, bellum iustum*.⁶⁷ Individuální sebeobrana je pak upravena v čl. 51 Charty a stanovuje podmínky pro stát za jakých je oprávněn použít sílu. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Článek konkrétně hovoří o: 1) ozbrojeném útoku na člena OSN, 2) použití síly člena OSN při sebeobraně, 3) povinnosti okamžitého oznámení učiněných opatření Radě bezpečnosti a 4) povinnosti podřídit se dalším opatřením Rady bezpečnosti. Tak jak už je u Charty zvykem a již výše v tomto textu jsme na to narazili, Charta nikterak více nespécifikuje a nevykládá jednotlivé pojmy svých článků, a proto mohou nastat kontroverze ohledně výkladu. Ostatně ani mezi samotnými státy nepanuje absolutní shoda, a proto jednotlivé rezoluce VS v historii pouze stroze deklarovali, že právo na sebeobranu je státu v daném případě přiznáno a přiznáno v takovém rozsahu a obsahu, jak uvádí Charta OSN.

Musíme mít ještě na paměti, že mezinárodní právo veřejné je tvořeno nejen právem psaným, ale i právem obyčejovým. Obyčejové právo poté rozšiřuje dané podmínky a uvádí, že sebeobrana musí být dále přiměřená a nutná. Tyto dvě podmínky se řešili již okolo sporu USA a Velké Británie v případě *Caroline* z roku 1837 a byť se tento incident odehrál dlouho před sepsáním Charty OSN, je dnes považován za klíčový mezinárodněprávní případ tzv. *anticipační*

⁶⁵ Čl. 106 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

⁶⁶ Čl. 107 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

⁶⁷ ČEPELKA, ŠTURMA, op. cit., s. 678.

sebeobrany⁶⁸, tj. obrany ještě před nástupem samotného nebezpečí a je často používán MSD při rozhodování v podobných případech.⁶⁹ Kanadské milice pod pravomocí Velké Británie zapálili a potopili americký parník *Caroline* na americké straně řeky Niagara, který sloužil k dopravě zásob a zbraní pro skupinu kanadských rebelů proti kanadské vládě. Kromě zničení lodě došlo k přestřelce a zabití jednoho Američana. Událost vyvolala diplomatickou roztržku mezi těmito státy a docházelo k výměnám diplomatických nót a dopisů a podle historiků v určité chvíli nebylo daleko od přímé války mezi zeměmi. Zvlášť zásadní pak je dopis ministra zahraničí USA Webstera z roku 1841 svému britskému protějšku Ashburtonovi, že „*Velká Británie musí prokázat nutnost této akce sebeobrany, a to nutnost okamžitou, ohromující, nutnost nedávající na výběr volbu prostředků a času na rozmyšlenou*“⁷⁰ Byť nikdy nedošlo k nějakému konsenzu mezi státy na řešení tohoto sporu, dá se považovat, že se shodly na předpokladech k naplnění pojmu nutnosti sebeobrany. Co se týče pojmu přiměřenosti, tak ten nebyl hlavním obsahem diplomatické korespondence, nicméně Webster trval na tom, že sebeobrana dále nesmí být krajní nebo nepřiměřená.⁷⁰ Otázkou nepřiměřenosti se MSD zabýval například v případě americké invaze v Grenadě, o které bude více pojednávat další kapitola. Kittrich také poukazuje že se najdou mezinárodní odborníci, kteří tvrdí, že další podmínku je *vyčerpání mírových prostředků*, nicméně se jedná o menšinový názor.⁷¹

Druhou výjimkou, která vychází z čl. 51 Charty OSN je kolektivní sebeobrana. V samotném článku není explicitně uvedena a ani nejsou stanoveny žádné konkrétní podmínky pro její použití, nicméně tento pojem mezinárodní právo zná. Na kolektivní sebeobranu se odkazoval například Sovětský svaz v roce 1956 při své intervenci do Maďarska nebo v roce 1968 do Československa či Spojené státy v roce 2001 při zásahu v Afghánistánu. Jak podotýká Gray, tato výjimka nebývá často využívána a domnívá se, že se tak jedná z důvodu, že jednotlivé státy nechtějí zpravidla používat své vojenské síly k řešení konfliktů mezi jinými státy. Sama vidí právo na kolektivní sebeobranu jako jakousi inovaci v systému mezinárodního práva veřejného v důsledku požadavků jihoamerických států při svém boji za zachování autonomie.⁷² Právě z tohoto pojetí práva na kolektivní sebeobranu pak můžeme odvodit

⁶⁸ WAXMAN, Matthew C. *The Caroline Affair in the Evolving International Law of Self-defense* [online], str. 1, 2018, [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/2507/.

⁶⁹ Například ve věcech Nicaragua vs. USA z roku 1986 nebo Írán vs. USA z roku 2003 týkajících se ropných plošin.

⁷⁰ WAXMAN, op. cit. s. 2-3.

⁷¹ KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová. 2012. s. 24. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/53201>.

⁷² GRAY, op. cit. s. 604.

minimálně ideologický základ pro vznik NATO⁷³, která jakožto bezpečnostní obranná aliance garantuje svým členským státům dle čl. 5 Severoatlantické smlouvy právo na kolektivní sebeobranu a považuje „*ozbrojený útok proti jedné nebo více smluvních stran v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů.*“⁷⁴

U posuzování práva na sebeobranu pak dochází k další kontroverzi. Jak uvádí MSD ve svém již mnou zmiňovaném rozsudku ve věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*, může být právo na sebeobranu, ať už individuální nebo kolektivní, využito jen proti ozbrojenému konfliktu. Dále rozsudek rozvádí, co považuje za ozbrojený konflikt. V tomto případě je zásadní, že rozsudek pracuje s širším pojetím a považuje tak za ozbrojený konflikt i situaci, při kterém jsou využívány paramilitantní jednotky, tedy jednotky, které mají jinou funkci a organizaci než běžná armáda daného státu. Opačný názor ovšem zastává ohledně podpory např. separatistů.⁷⁵ Ovšem ani tady se nevyhneme nejasnému náhledu na danou problematiku. Z chování států totiž můžeme vyčíst, že si pojem ozbrojený konflikt vykládají širěji, než je tomu v rozhodovací praxi MSD. Nežřídka kdy se tak můžeme setkat s názory jednotlivých států, že i útok proti jejich vlastním ambasadám, konzulátům a příslušným pracovníkům považují za ozbrojený útok. Kittrich pak jako příklad zmiňuje útoky na diplomatické mise Spojených států v Keni a Tanzanii v roce 1998. Nicméně samotná reakce USA a jejich útoky na výcvikové tábory islamistů v Súdánu a Afghánistánu, jakožto akt americké sebeobranu, byla považována dle mezinárodního práva veřejného za ilegální, protože se nepodařilo zcela jasně bez dalších otázek potvrdit napojení útočících islamistických teroristů na Súdán a Afghánistán.⁷⁶

Zcela nepochybně bude za ozbrojený útok považován také útok na civilní obyvatelstvo či infrastrukturu, obchodní plavidla či letadla, nicméně v takovém případě jde o velmi volný výklad práva na sebeobranu. Zvláště v průběhu první války v Perském zálivu v osmdesátých letech 20. století námořní velmoci doprovázely své lodě loďmi vojenskými a byly připraveny použít síly za účelem sebeobranu při napadení obchodní lodě. Takto se dostaly do sporu

⁷³ North Atlantic Treaty Organisation, tzv. Severoatlantická aliance.

⁷⁴ Čl. 5 Severoatlantické smlouvy. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí 66/1999 Sb.

⁷⁵ MSD ze dne 26. listopadu 1984 ve věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/case/70/judgments>.

⁷⁶ KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová. 2012. s. 55–56. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/53201>.

Spojené státy s Íránem a případ řešil až MSD ve věci *Ropné plošiny*. Nicméně z důvodu absence nějaké delší relevantní praxe států nelze jasně rozhodnout, argumenty, které strany jsou relevantnější, a tak se lze k této problematice stavět trochu rezervovaně a každou situaci posuzovat individuálně. Ostatně se takto k tomuto staví i mezinárodněprávní nauka. Souhlasím také s názorem, že je nutné považovat za ozbrojený útok také útok na jeho hlavu státu. Debata v odborných kruzích na toto téma byla velmi aktivní v roce 1993, kdy se zjistilo, že íránské bezpečnostní složky by mohly mít něco společného s plánováním atentátu na tehdejšího amerického prezidenta George Bushe staršího. Spojené státy poukazovaly na to, že se jedná o přímý útok na Spojené státy. V této argumentaci je podpořilo i několik západních států.⁷⁷

V otázce sebeobrany rezonuje i tzv. preemtivní či preventivní sebeobrana nebo zda pod institut sebeobrany může podřadit v posledních letech velmi rezonující téma boje proti terorismu. Ze současného pohledu se jedná o velmi kontroverzní témata, zároveň velmi aktuální, nicméně na stránkách této diplomové práce se jimi věnovat nebudu. Nicméně tato témata jsou značně obsáhlá a v závěrečné kapitole se budu pouze zabývat, zda můžeme podlegalizovat intervenci na ochranu vlastních občanů například právě touto výjimkou danou čl. 51 Charty.

Poslední výjimkou uvedenou v Chartě OSN je kapitola VII s názvem *akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných*. Jedná se o další legální možnost použití síly, která se skládá z mechanismů a postupů, které přichází v úvahu poté, co zklame řešení dle kapitoly VI Charty OSN, a to pokojné řešení sporů. Pro tuto práci tato výjimka není až tak stěžejní, a proto se jí budu věnovat jen velmi zběžně.

V takové situaci je Rada bezpečnosti oprávněna rozhodnout, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru či k útočnému činu a dle čl. 39 Charty rozhodnout o případných opatřeních či sankcích. Tento článek je tak projevem donucovacího mechanismu, kterým je Rada nadána, což je předpokladem efektivity mezinárodního práva. Výčet sankcí a opatření, které Rada může navrhnout či uvalit nám uvádí čl. 40, 41 a 42 Charty. Jedná se o širokou paletu opatření od jistých symbolických, a ne příliš účinných opatřeních, přes ekonomické či diplomatické a až po opatření za použití síly jako jsou blokády či operace leteckými, námořními či pozemními silami členů OSN. Nicméně je nutné podotknout, že ze systematického výkladu kapitoly VII Charty lze dojít k závěru, že Rada by měla nejdříve využívat prostředků mírnějších a použití síly by tak měl být až prostředek *ultima ratio* k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a

⁷⁷ Tamtéž s. 56-57.

bezpečnosti. Typickým příkladem použití postupů podle kapitoly VII Charty OSN jsou rezoluce Rady bezpečnosti týkající se Iráku v reakci na jeho napadení Kuvajtu v roce 1990. Pro mou práci je pak z pohledu kapitoly VII Charty důležité to, že pokud by se jistá akce, jakožto intervence na ochranu vlastních státních občanů, udála tímto postupem, totiž právě se zmocněním Radou, jednalo by se bezesporu o intervenci legální a tudíž legitimní.

Dalšími hypotetickými výjimkami, které bych rád zmínil závěrem této kapitoly, jsou případy intervence na pozvání a humanitární intervence, avšak jedná se o výjimky, které nejsou v Chartě explicitně uvedeny. V prvním případě se jedná o situaci, kdy stát smí použít sílu a zasahovat tak do vnitřních záležitostí státu pouze na základě žádosti a se souhlasem státu, v němž je zasahováno. Takovýto souhlas může být udělen *ad hoc* nebo předem například mezinárodní smlouvou. Důležité také je, že se musí jednat o souhlas zákonné vlády.⁷⁸ Legálnost této intervence pak dle Eriky de Wet nastává pouze v případě, že neohrožuje územní celistvost a politickou nezávislost státu a je plně v souladu s cíli a zásadami OSN a je tak v souladu s Chartou.⁷⁹

Druhým případem je humanitární intervence. Jedná se o situaci, kdy je použito síly při mezinárodní intervenci za účelem ochrany obyvatel jiného státu, kteří jsou vystaveni systematickému hrubému zacházení a porušování lidských práv, které přesahuje hranice, jež musí vláda dodržovat na základě mezinárodního práva. Taková intervence je ovšem prostředkem *ultima ratio* a je zcela závislá na RB a aplikaci čl. 24 Charty.⁸⁰ Nicméně tyto dva druhy intervencí nejsou předmětem této diplomové práce a já se jimi dále zabývat nebudu.

⁷⁸ KUNIG, op. cit. bod. 29.

⁷⁹ DE WET, Erika. Reinterpreting Exceptions to the Use of Force in the Interest of Security: Forcible Invitation by Invitation and the Demise of the Negative Equity Principle. *American Journal of International Law* [online], 2017, roč. 111, s. 309 [cit. 29. března 2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/aju.2017.71>.

⁸⁰ KUNIG, op. cit. bod. 37-41.

3. Historický exkurz do praxe států

Následující kapitola bude pojednávat o dosavadní historické praxi států konající vojenské intervence, které samotné státy za intervence na ochranu vlastních státních občanů považují nebo které naplňují definici tohoto institutu, a tak je zle označit za typické příklady. A právě na těchto případech lze kazuisticky tento institut vysvětlit čtenáři. Nutno podotknout, že intervence jsou nedílnou součástí lidské historie a sám R. Little stroze konstatuje, že intervence jsou „*vlastní povaze mezinárodního společenství*“⁸¹ a proto není nouze najít ty správné případy. Sám také podotýká, že zajímavý je fakt, se kterým naprosto souhlasím, že intervence nejsou vlastní pouze pro velmoci, tzv. *great powers*, kdy tento výrazně silnější stát intervenuje do státu mocensky, politicky, ekonomicky či vojensky výrazně slabšího,⁸² ale že jsou velmi časté i intervence těchto méně silných států mezi sebou.⁸³ Dále také poukazuje na fakt, který jsem již nastínil v první kapitole, že v dnešní době, kdy se státy neustále ekonomicky či jinak sbližují a svět se stává globálnější, musí se tento trend projevit i negativně právě na faktu, že si tímto státy zvyšují svůj intervenční potenciál.⁸⁴ Následující kapitola pak odpoví na otázky, zda je intervence na ochranu vlastních státních občanů jen doménou velmocí či se děje napříč různými státy, jak se při těchto intervencích státy chovají a co je vede k tomu intervenovat, ať už reálné pohnutky či jejich záminky a jak se snaží tyto intervence nazývat a zda naplňují danou definici tohoto institutu. Jak již jsem zmiňoval výše, nejvíce se pak budu zabývat izraelskou vojenskou akcí na letišti v Entebbe v roce 1976 a americkou intervencí v Grenadě v roce 1986, jakožto dvěma nejvíce skloňovanými intervencemi na ochranu vlastních státních občanů odbornou právní veřejností. Samostatnou podkapitolu pak budu věnovat ruské intervenci na Krym a na východní Ukrajinu v roce 2014 z důvodu její aktuálnosti a počátku právě probíhající války na Ukrajině.

Uznávaným odborníkem právě na problém intervencí, kterého jsem již ostatně zmiňoval, je Lillitch, který intervence na ochranu vlastních státních občanů rozdělával do několika kategorií podle nejrůznějších kritérií. Prvním kritériem byla posloupnost časová, kde intervence zařazoval podle toho, zda se odehrály před vznikem OSN a podepsáním Charty nebo až po, tudíž po 26. červnu 1945. Podepsání Charty OSN má zásadní vliv pro posuzování legality intervencí na ochranu vlastních státních občanů, protože právě Charta zavedla (resp. potvrdila)

⁸¹ LITTLE, Richard. Revisiting Intervention: A Survey of Recent Developments. *Review of International Studies* [online], 1987. roč. 13, č. 1, s. 49 [cit. 4. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20097100>.

⁸² Typickými případy, kdy velmoc intervenovala do slabšího státu může být vpád vojsk USA a Vietnamská válka nebo okupace Afghánistánu Sovětským svazem od roku 1979.

⁸³ Tady profesor Little pro příklad uvádí jako intervenující státy Egypt, Kubu či Sýrii.

⁸⁴ LITTLE, op. cit. s 49.

zákaz použití síly v systému mezinárodního práva, o čemž ovšem pojednávala předchozí kapitola. Dalším kritériem byla pak národnost občanů, na jejichž záchranu byla intervence prováděna. V tomto případě pak stanovil dvě kategorie: 1) intervence prováděné na záchranu amerických občanů a 2) intervence na záchranu občanů jiných národností než amerických. Mohl by se zdát, že toto dělení je velmi specifické, nicméně jej poté obhájí faktem, že sice se v historii najdou státy, které intervenovaly za účelem záchrany svých občanů, nicméně daleko nejčastější byly intervence s tímto účelem v podání Spojených států.⁸⁵

Rozhodl jsem se, že ani jednu z těchto kategorií vzhledem k rozsahu této práce nebudu používat, nicméně jsem považoval za nutné na toto dělení čtenáře upozornit. Považuji za dostačující letmo nastínit pár příkladů intervencí na ochranu vlastních občanů napříč historií, a poté se již více zabývat těmi odborníky nejcitovanějšími případy, ostatně tak, jak jsem již nastínil na začátku této kapitoly.

Jako jednu z prvních intervencí na ochranu vlastních občanů uvádí Lillitch vpád koaličních vojsk Španělska, Velké Británie a Francie do Mexika v roce 1862. Tato intervence se odehrávala na pozadí vnitrostátního konfliktu v Mexiku, kdy docházelo na základě státní příslušnosti k ponižování cizinců, násilným útokům a krádežím. Navíc mexická vláda nedokázala obstát ve svých finančních závazcích vůči cizincům a také fakt, že nedokázala splácet své dluhy vůči evropským zemím. Poté, co diplomatické řešení tohoto sporu nevedlo k žádnému výsledku a došlo i k přetrhání diplomatických vztahů, utvořily evropské státy koalici podpisem Londýnské úmluvy v roce 1861. Tato úmluva má zásadní dopad na posuzování této intervence jako intervence na ochranu vlastních státních občanů. Státy koalice se v ní zavázaly, že hlavním a jediným účelem intervence bude ochrana jejich státních příslušníků a jejich majetku a jen za tímto účelem bude použito síly. Zároveň se zavázaly, že intervence nebude prováděna za účelem získání, byť malé části, mexického území či jiného prospěchu a že nedojde do zasahování vnitřních záležitostí mexického státu. V průběhu této intervence došlo v koalici k postupným problémům, kdy Francie, na rozdíl od svých partnerů, přestala dodržovat podmínky intervence domluvené v Londýnské úmluvě tím, že navyšovala svůj kontingent v Mexiku, podnikala vpády do mexického vnitrozemí a zasahovala do vnitřních záležitostí podporou opozičních sil a podporou nového mexického císaře Maxmiliána I., jenž byl pod přímým vlivem francouzského císaře Ludvíka Napoleona. Spor v koalici došel až do té fáze, kdy se Španělsko a Velká Británie stáhly z Mexika a odmítly se nadále podílet na této

⁸⁵ MEYEN, James E., WINGFIELD, Thomas C. *Lillitch on the Forcible Protection of Nationals Abroad*. 1. vydání. Newport: Naval War College Press, 2002, s 41.

intervenci.⁸⁶ Můžeme tak krásně na tomto příkladu ukázat, jak se postupně mění účel intervence, kdy na počátku můžeme jasně hovořit o intervenci na ochranu vlastních občanů, nicméně v průběhu jejího trvání dochází k postupnému odchýlení se od tohoto účelu, a tím pádem jednomu ze znaků intervence na ochranu vlastních občanů a nelze tedy již o tomto druhu intervence mluvit. To ovšem nemění nic na faktu, že proti tomuto účelu se provinila pouze Francie a na posuzování vzhledem ke Španělsku a Velké Británii to nemá vliv.

Další intervenci, kterou zde zmíním a uvádí ji i Lillitch, je vojenská intervence Francie na jeden z tureckých ostrovů v roce 1901. V této intervenci šlo pouze o majetkové zájmy Francie a jejich občanů potažmo institucí, kdy turecká vláda odmítala platit stavební práce francouzským firmám podnikajících v Turecku a zároveň splácet své dluhy u francouzských bank. A právě ochranou těchto majetkových zájmů svých občanů se Francie obhajovala, že podniká intervenci na ochranu vlastních občanů a vojensky obsadila turecký ostrov s důležitou celní stanicí, provedla tam vojenskou blokádu a zadržovala zboží a peníze. Tímto jednáním donutila tureckou vládu k přehodnocení celé situace a až poté, co turecká vláda uznala všechny nároky francouzských stavitelů a bank, ukončila blokádu ostrova a upustila od intervence.⁸⁷ Na tomto příkladu jde vidět, že Lillitch považuje za intervence na ochranu vlastních občanů i případy, ve kterých se chrání výhradně majetek či majetkové nároky občanů, avšak za situace, kdy v žádném případě nedochází k ochraně života či zdraví. S tímto tvrzením Lillitche nemohu souhlasit. Jeho široké pojetí definice intervence na ochranu vlastních občanů se neshoduje s mnou stanovenou definicí v první kapitole, kdy tvrdím, že součástí intervence může být pouze účel ochrany života či zdraví občanů, nikoliv jejich majetek. Považuji ovšem za správné upozornit čtenáře na fakt, že se najdou právní odborníci, který zastávají širší pojetí, tak jako Lillitch. Závěrem nutno dodat, že výše zmíněné intervence se udály v době, kdy v rámci mezinárodního práva veřejného nebylo použití síly zakázáno, nicméně ale ani dovoleno. Jednalo se tedy o faktický stav, kdy státy byly zvyklé takto postupovat a přistupovat k použití síly jako k jednomu z prostředků řešení svých problémů a dosažení svých zájmů.

První polovina 20. století byla ve znamení revolucí a válek, přičemž 1. světová válka, a hlavně 2. světová válka formulovaly Evropu a Svět na dlouhé dekády dopředu. Světoví státníci toužili vymyslet systém, který by dokázal zabezpečit mír ve světě a neskončil neúspěchem jako Společnost národů. A tak byla 24. října 1945 v americkém San Franciscu podepsána Charta OSN a založena tím OSN. Jak už jsem uvedl výše, právě Charta měla zásadní dopad na použití

⁸⁶ MEYEN, WINGFIELD, op. cit. s 26–27.

⁸⁷ Taktéž s. 30–33.

síly v mezinárodním právu a na posuzování legálnosti intervencí. Proto bych se teď rád věnoval pár příkladům intervencí, které se odehrály po vzniku této organizace.

Chronologicky jedna z prvních intervencí na ochranu vlastních občanů po vzniku OSN byla americká intervence do Libanonu z roku 1958. Nutné podotknout, že Libanon je velmi specifický, co se týče náboženského a etnického složení obyvatelstva, kdy mírnou většinou byli křesťané, a pak sunnitští i šiitští muslimové⁸⁸ a často bývá označován jako konsociační demokracie.⁸⁹ V Libanonu pak tzv. společenská smlouva zahrnovala rozdělení nejdůležitějších ústavních funkcí podle systému, kdy prezidentem byl křesťan, předsedou vlády sunitský muslim a předsedou parlamentu šiitský muslim. Z počátku se zdálo, že tento systém konsociační demokracie a rozdělení funkcí ve státě může fungovat a opravdu fungoval a Libanon se ekonomicky i politicky rozrůstal. Problémy začaly nastávat v průběhu 50. let. Postupně se kumulovaly vnitrostátní problémy, kdy muslimské obyvatelstvo se toužilo více zapojovat do věcí veřejných a toužilo mít větší vliv na správě země, ekonomické problémy se začaly objevovat z důvodu odlišných ekonomických systémů v nekapitalistických sousedních arabských zemích a v neposlední řadě ani politické problémy se Libanonu nevyhnuly. Libanon se nepřipojil k pan-arabskému hnutí, usilující o sjednocení arabských zemí a ani k ukončení diplomatických vztahů s Francií a Velkou Británií ohledně Suezské krize. Toto všechno vedle k čím dál většímu pnutí mezi křesťany a muslimy v Libanonu, které vedlo k obrovské politické nestabilitě a až k následným bouřím a občanské válce. Spojené státy původně nechtěly do této krize nikterak zasahovat, nicméně změna nastala po státním puči v Iráku v roce 1958, při kterém zemřelo velké množství civilního obyvatelstva z řad západních zemí.⁹⁰ Tato negativní zkušenost a strach, že by se stejná situace mohla opakovat v Libanonu donutila Spojené státy k činnosti a rozhodly se intervenovat. Intervence se podle odhadů zúčastnilo na 14 000 amerických vojáků a trvala bezmála tři měsíce.⁹¹ Oficiálním důvodem této intervence bylo podle prohlášení amerických představitelů ochrana amerických občanů a pomoc legitimní libanonské vládě. Důvodem pomoci byla oficiální žádost libanonského prezidenta Chamouna. Lillitch pak podotýká, že právě tato žádost má za následek, že intervence do Libanonu je častěji

⁸⁸ MEYEN, WINGFIELD, op. cit. s 42.

⁸⁹ Jedná se o termín, který použil prvně nizozemský politolog a odborník na formy vlády a demokratické instituce Arend Lijphart. Jedná se o formu vlády typickou právě pro země, které charakterizuje pestrá sociální struktura společnosti. Vládnutí v konsociační demokracii je pak uskutečňováno dohodou úzkých, elitních a uzavřených skupin. Lijphartem dokonce označovaných jako kartel. LIJPHART, Arendt. Consociational Democracy. *World Politics*, 1969, roč. 21, č. 2, s 216.

⁹⁰ MEYEN, WINGFIELD, op. cit. s 42–46.

⁹¹ LABELLE, Maurice M. A New Age of Empire? Arab 'Anti-Americanism', US Intervention and the Lebanese Civil War of 1958. *The International History Review* [online], 2013, roč. 35, č. 1, s. 42 [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24701339>.

označována za intervenci na pozvání a deklarovaný účel ochrany amerických občanů samotnými americkými představiteli je upozadován⁹², nicméně i tato intervence splňuje definici uvedenou v první kapitole této práce, a proto má zde opodstatnění. Tato intervence pak nepřispěla ke zlepšení libanonsko-amerických vztahů, ba právě naopak, Američané tam byli vnímáni jako koloniální síla.⁹³ Spojené státy pak intervenovaly do Libanonu ještě dvakrát v průběhu roku 1976, kdy probíhala Libanonská občanská válka (1975-1990) za účelem záchrany a odvozu amerických občanů. Lišily ovšem tím, že zde nebylo žádné pozvání oficiálního představitele nebo instituce libanonského státu, a tak není pochyb, že tyto události můžeme označit za intervence na ochranu vlastních občanů.

Podobný osud jako Libanon postihl i Kongo a to tak, že se z něj stala země, do které bylo intervenováno pod záminkou doktríny ochrany státních občanů v zahraničí vícekrát. V obou případech figurovala jako intervenující stát Belgie. Nutno podotknout, že Kongo bylo dlouhá desetiletí pod belgickou nadvládou jako její kolonie, a tak je to země, kde žilo a stále žije mnoho Belgičanů. První z intervencí se odehrála v roce 1960 a důvod byl čistě ochrana života a zdraví belgických občanů. Konžská vláda nedokázala na svém území udržet pořádek, a tak se ve velké míře rozmohly útoky namířené proti cizincům. Belgie svůj zásah ospravedlňovala nejen záchranou belgických a evropských občanů, ale lidských životů obecně a jak podotýkají někteří autoři, můžeme tuto intervenci považovat spíše za humanitární intervenci.⁹⁴ Mezinárodní společenství v hodnocení tohoto zásahu nebylo jednotné,⁹⁵ nicméně evropské státy jako Itálie či Francie s postupem Belgie souhlasily a vyjádřily svou vděčnost za záchranu životů svých občanů a proto se domnívám, že i tato intervence splňuje definici uvedenou v první kapitole této diplomové práce.

Další intervencí do Konga byl ozbrojený útok koaličních vojsk Belgie a Spojených států z roku 1964 za účelem záchrany jejich občanů a občanů dalších zemí zadržovanými rebely. V tomto případě byl navíc dán souhlas konžské vlády s touto intervencí na jejím území za účelem záchrany cizích státních příslušníků. Sám Lillitch potvrzuje, že samotný souhlas konžské vlády byl pro Spojené státy jen jakýmsi symbolickým schválením dané intervence, že by se intervence uskutečnila i bez něj a že se zcela zásadně jednalo o důvod ochrany svých občanů, ostatně tak, jak to vyplývá z prohlášení představitele USA na půdě OSN, kdy tvrdí, že

⁹² MEYEN, WINGFIELD, op. cit. s 42–48.

⁹³ LABELLE, op. cit. s 42.

⁹⁴ AREND, BECK, op. cit. s. 96.

⁹⁵ Proti se stavěl například Sovětský svaz, Polsko či Argentina, kteří odmítali ochranu vlastních občanů jako důvod k vojenskému zásahu.

záchrana životů a zdraví amerických občanů je fundamentální povinností Spojených států a záchrana občanů jiných zemí v Kongu byla jen skvělým bonusem pro mezinárodní společenství.⁹⁶ S ohledem na prohlášení amerického velvyslance a okolnosti intervence se domnívám, že i tato intervence by se měla řadit mezi intervence na ochranu vlastních občanů a nikoliv mezi humanitární intervence. Ovšem i u tohoto případu se mezinárodní společenství neshodlo na legálnosti dané intervence. Objevovaly se státy, které zásadně odmítaly takováto řešení a použití síly na území jiného státu (Ghana), některé, a těchto států byla naprostá většina, zase tvrdily, že v daném případě byla intervence legální, nicméně důvodem legálnosti nebyla záchrana života či zdraví vlastních občanů, ale pozvání konžské vlády a například Velká Británie jasně deklarovala této intervenci podporu a vyjádřila se, že každý stát má právo zasáhnout vojensky na území jiného státu za účelem ochrany života či zdraví svých občanů.⁹⁷

3.1. Operace Thunderbolt

Následující podkapitola se bude věnovat intervenci státu Izrael na letišti Entebbe ležící ve státě Uganda. Důvodem toho, že je této ozbrojené akci věnovaná samostatná podkapitola je to, že je mezi odbornou veřejností uváděna jako typický příklad intervence na ochranu vlastních občanů a právě na této intervenci bývají ukazovány její jednotlivé náležitosti a definiční znaky. Jak uvádí Kittrich, tato vojenská akce reprezentuje jasný příklad intervence na ochranu vlastních občanů a neméně důležitá je i následná diskuze na půdě OSN a u odborné veřejnosti, protože dala prostor státům a expertům, vyjádřit se k této problematice a určitým způsobem vytvořit její koncept.⁹⁸ Pro pochopení celé situace a její zásadní kazuistické povahy této akce je důležité znát realie a okolnosti případu.

Intervence, která v tomto případě představovala záchrannou protiteroristickou vojenskou akci s cílem osvobození unesených rukojmích, se odehrála 4. července roku 1976 na letišti v ugandském Entebbe. Předcházel jí únos letadla letu č. 139 společnosti Air France z izraelského Tel Avivu do Paříže, který naplánoval radikál palestínské teroristické organizace Lidová fronta pro osvobození Palestiny (LFOP) Wadía Haddád. Zásadní v tomto letu bylo pak kromě faktu, že většina pasažérů byla izraelské národnosti také mezipřistání v řeckých Athénách, kde přistoupili do letadla dva Němci a dva Palestinci. Chvíli po startu se tato skupinka 4 pasažerů chopila letadla a zajala všechny cestující i s posádkou a odklonili letadlo na ugandské letiště Entebbe. Výběh právě této země nebyl vůbec náhodný, protože Ugandě vládl diktátor Idi Amin,

⁹⁶ MEYEN, WINGFIELD, op. cit. s 52.

⁹⁷ AREND, BECK, op. cit. s. 97.

⁹⁸ KITTRICH, Jan. *The Right of Individual Self-Defense in Public International Law*. 1. vydání. Berlín: Logos Verlag, 2008, s. 55.

kteřý s únosci a palestinským hnutím sympatizoval a následně figuroval jako prostředník mezi únosci a izraelskou vládou. Z této pozice pak informoval izraelskou vládu, že únosci požadují propuštění několika desítek odsouzených Palestinců za terorismus nebo všechny rukojmí zabijí. Izraelská vláda odpověděla, že je připravena s únosci vyjednávat.⁹⁹ Nicméně jak podotýká politolog Zeev Maoz, izraelská vláda si byla vědoma situace a neměla pochyb o tom, že by únosci naplnili své ultimátum, nicméně jak později prohlásil ministr obrany Šimon Peres, nemohli akceptovat takovéto podmínky, což by jen poškodilo izraelskou pozici v boji proti terorismu a přineslo zvýšené riziko pro další teroristické útoky.¹⁰⁰ A tak z pozice izraelské vlády šlo o zastírací manévr, protože mezitím ihned izraelské protiteroristické komando Sajeret Matkal začalo připravovat a vyhodnocovat záchranou akci, která se zdála čím dál tím reálnější, protože teroristé opakovaně posunuli datum ultimáta a propustili většinu pasažérů, pouze neizraelských národností. Izraelské komando tak získalo dostatek času pro naplánování záchrané akce a zároveň mohlo vyslechnout propuštěné pasažéry a zjistit tak důležité informace o počtu únosců, jejich výbavě pozici atd.¹⁰¹ Podle Maoze pak propuštění neizraelských rukojmích bylo jasným signálem pro spuštění akce. Podle izraelské strany toto bylo v závislosti na jednání Idi Amina, který odmítal s Izraelci spolupracovat, jediné možné řešení.¹⁰²

Záchraná mise, pod názvem operace Thunderbolt (Blesk), později pojmenována jako operace Jonatan¹⁰³, započala 3. července 1976 vzletem 4 vojenských letadel C-130H Hercules s příslušníky komanda a jednoho velitelského Boeingu 707 z izraelské základny Ofir. Na ugandské letiště musely urazit přes 7 hodin letu. Na místě pak byla 4. července vysazena jednotka výsadkářů, která připravila letiště pro přistání letadel s vozy, které byly upraveny tak, aby připomínaly vozový park diktátora Amina a komando tak mělo moment překvapení. Vojáci okamžitě osvobodili rukojmí a zabili všechny teroristy. Pomocí dalších vojáků a obrněných vozidel ze zbylých letadel C-130 odrazili i ugandské vojáky.¹⁰⁴ Při operaci zemřeli nešťastnou náhodou tři rukojmí, velitel komanda Jonatan Netanjahu, všichni únosci a asi 20 ugandských vojáků. Pár dní po akci byla pak v nemocnici zabita izraelská pasažérka Dora Bloch, která byla chvíli po přistání převezena do nemocnice v Kampale. Byla zastřelena dvěma ugandskými

⁹⁹ SACHAR, Howard M. *Dějiny státu Izrael*. 1. vydání. Praha: Regia, 1999, s 622.

¹⁰⁰ MAOZ, Zeev. The Decision to Raid Entebbe: Decision Analysis applied to Crisis. *The Journal of Conflict Resolution*, 1981, roč. 25, č. 4, s. 689.

¹⁰¹ SACHAR, op. cit. s 622.

¹⁰² MAOZ, op. cit. s. 688.

¹⁰³ Podle jediné oběti této mise, velitele jednotky Sajeret Matkal, podplukovníka Jonatana Netanjahua, staršího bratra několikanásobného předsedy izraelské vlády Benjamina Netanjahua.

¹⁰⁴ SACHAR, op. cit. s 623.

vojáky, údajně na přímý rozkaz Idi Amina. Izraelci, vědomi si, že ugandská armáda podporuje únosce, zničili také asi 11 letadel MIG-17 a MIG-21 z důvodu obav, že by došlo k pronásledování izraelských letounů.¹⁰⁵

Samotná akce vyvolala u mezinárodního společenství rozporuplné reakce - „*euforii v Izraeli a vztek v Africe*.“¹⁰⁶ Nutno podotknout, že v posuzování hrála významnou roli geografická poloha a ideologie. Aktéři mezinárodního společenství pohlíželi na akci v kontextu probíhající studené války, a tak kritici izraelského zásahu podotýkali, že Izrael by si nikdy netroufl takto zasáhnout na území některého z evropských států či dokonce USA a že významnou roli v zásahu a jeho uskutečnění hrála slabá ugandská armáda a pozice samotné Ugandy v mezinárodní politice.¹⁰⁷

Izrael se na půdě OSN obhajoval, prostřednictvím svého stálého zástupce při OSN Chaima Herzoga, právě ochranou vlastních občanů a podotkl, že Izrael čelí hrozbě palestinských teroristů de facto dennodenně a boj proti terorismu je jejich každodenní náplní. Poukázal na fakt, že se teroristé rozhodli pro útok mimo stát Izrael, protože v Izraeli by nebyli schopni zaútočit. Mimo jejich teritorium jsou podmínky pro záchranu občanů z různých důvodů (nepřátelská země, absence diplomatických vztahů atd.) mnohem komplikovanější, nicméně Izrael nemůže za takovéto situace rezignovat na záchranu svých občanů.¹⁰⁸

Sám Idi Amin toto nařčení popřel a označil to za akt agrese. Společně s dalšími africkými, arabskými či komunistickými státy předložili RB OSN rezoluci, která izraelskou intervenci označuje právě za akt agrese, nicméně tyto státy nedokázaly pro hlasování získat dostatek hlasů a rezoluce tak neprošla.¹⁰⁹ Důležitá je ovšem samotná diskuze, která předcházela samotnému hlasování. Zástupci Ugandy odmítali tvrzení o zapojení Amina a země do únosu a obhajovali se humanitárními důvody, kdy letadlu údajně nezbývalo moc paliva na delší let. Po Izraeli požadovali náhradu škody na majetku a za lidské životy. Izrael si pak stále stál na svém, kdy tvrdil, že Uganda přispěla ke zhoršení situace a vystavila tak izraelské občany v ohrožení života tím, že se odmítli zapojit do řešení krize a záchranu rukojmích a odmítli argument o humanitární

¹⁰⁵ KITTRICH, Jan. *The Right of Individual Self-Defense in Public International Law*. 1. vydání. Berlín: Logos Verlag, 2008, s. 55.

¹⁰⁶ BERG, Raffi. *Entebbe raid sparked joy and anger* [online]. BBC News, 3. července 2006 [cit. 8. března 2023]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5110266.stm.

¹⁰⁷ KITTRICH, Jan. *The Right of Individual Self-Defense in Public International Law*. 1. vydání. Berlín: Logos Verlag, 2008, s. 52.

¹⁰⁸ Izraelský dopis Generálnímu tajemníku OSN. *Letter dated 4 July 1976 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Secretary-General*. A/31/122 ze dne 4. července 1976. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/225058>.

¹⁰⁹ BERG, op. cit.

povaze přistání. Zároveň svou obhajobu odkazovali na již mnou zmíněný případ *Caroline*, kdy intervence v Entebbe podle izraelského názoru nevybočila z limitů práva na sebeobranu, když 1) záchranná mise nebyla namířena proti územní celistvosti, 2) záchranná mise směřovala pouze za účelem záchrany vlastních občanů a 3) okamžitě po úspěšném dosažení účelu intervence došlo k opuštění ugandského teritoria.¹¹⁰

Velkého spojení získal Izrael v USA, které jej plně podporovaly a vyjádřily svůj souhlas s narušením územní suverenity za účelem ochrany vlastních občanů. Takto explicitně se například Britové a Francouzi sice nevyjadřovali, za akt agrese ovšem tuto intervenci nepovažovali a stáli na straně Izraele.¹¹¹ Nebyly přijaty ani žádné jiné rezoluce, které různé státy či koalice předkládaly ke schválení, ať už se jednalo o rezoluce na podporu Izraele či rezoluce označující intervenci za porušení ugandské suverenity či požadující kompenzace pro stát Ugandu vůči Izraeli.¹¹²

3.2. Intervence v Grenadě

Invaze na Grenadu, vojenským kódovým označením jako Urgent Fury, je invaze na malý ostrovní stát v Karibském moři v Malých Antilách, vedená Spojenými státy a namířena proti marxistické vojenské diktatuře. V souvislosti s pojmem intervence na ochranu vlastních občanů, bývá tato invaze používána jako jeden z příkladů pro vyjasnění tohoto pojmu. Odbornou veřejností je ovšem nazývána různými názvy – regionální mírovou operací, humanitární intervencí, prodemokratickou intervencí či intervencí na pozvání, ale velká část odborníků ji označuje také jako intervencí na ochranu vlastních občanů.¹¹³ Z těchto důvodů má tato intervence v této práci své důležité místo a v následující podkapitole tuto invazi nastíním a odpovím na otázku, zda odpovídá mnou stanovené definici tohoto pojmu.

Grenada byla nejdříve osídlena Francouzi, které v 18. století vystřídali Britové. Grenada tak byla až do roku 1974 pod nadvládou evropské velmoci, kdy přišla v platnost grenadská ústava. Britský politický systém ji nicméně velmi ovlivnil a nadále zůstala členem Commonwealthu a nejvyšším představitelem se stal Generální guvernér, sir Paul Scoon, který zastupuje hlavu britské monarchie. Nicméně již v roce 1979 proběhl marxistický převrat a do

¹¹⁰ KITTRICH, Jan. *The Right of Individual Self-Defense in Public International Law*. 1. vydání. Berlin: Logos Verlag, 2008, s. 56-58.

¹¹¹ Tamtéž s. 60.

¹¹² Tamtéž s. 63.

¹¹³ BECK, Robert J. The Grenada Invasion, International Law and the Scoon Invitation: A 30-year Retrospective. *The Round Table* [online], 2013, roč. 102, č. 3, s. 281 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00358533.2013.794578?scroll=top&needAccess=true&role=tab>.

čela se dostalo Hnutí Nový Klenot, New Jewel Movement, v čele s Mauricem Bishopem. Následovalo politické otočení země směrem na Kubu a Sovětský svaz, nepořádání demokratických voleb a vytvoření Lidové revoluční armády. Bishop se ve vedení neudržel moc dlouho a již v roce 1983 propukl další převrat, tentokrát z jeho vlastní strany a Bishop byl popraven a země se ocitla v politické krizi, kdy se různé skupiny pokoušely o převrat a převzetí moci, nicméně u čela se držela radikální část marxistického hnutí.¹¹⁴

Na toto musel již reagovat Generální guvernér Scoon a požádal Organizaci východokaribských států,¹¹⁵ jejichž je Grenada členem, o pomoc. Právě tato žádost je důvodem, proč řada právních odborníků označuje tuto intervenci za intervenci na pozvání. Tato organizace se rozhodla vyslyšet Scoonovu žádost a rovněž požádat o asistenci Spojené státy. Ty už s jistým nepokojem sledovaly vývoj na ostrově směrem k radikálnímu marxistickému hnutí a hrozbě dalšího nestabilního marxistického státu nedaleko svých hranic. A tak Ronald Reagan, americký prezident, rozhodl o provedení invaze, která začala 25. října 1983. Nutno podotknout, že se invaze neúčastnily pouze Spojené státy, ale po jejich boku také státy OECS.¹¹⁶

Dalším a pro mou práci zásadním důvodem, kterým Spojené státy ospravedlňovaly svou intervenci byla obava o bezpečí a zdraví svých občanů. Na území Grenady se nacházely stovky amerických občanů, z nichž převážná část byli studenti místní lékařské fakulty.¹¹⁷ Můžeme si tedy povšimnout, že záchrana vlastních občanů byl pouze jedním z důvodů, který vedl Spojené státy k této invazi a nebyl to ani z daleka důvod nejdůležitější. Proto nemůžeme ani jasně určit druh intervence z pohledu mezinárodního práva veřejného, tak jak je definuje právní teorie. V tomto případě pak vyvstává otázka, zda samotné tvrzení o záchraně amerických občanů nebylo jen jakási záminka pro samotnou invazi a její ospravedlnění. Jak správně podotýká již dříve zmíněná Gray, státy rády podnikají intervence právě ve jménu doktríny ochrany vlastních občanů, nicméně se jedná pouze o zastírání pravého důvodu, kterým bývá nejčastěji zasahování do vnitřních záležitostí či až svržení vlády.¹¹⁸ S jejím názorem pak souhlasí i dvojice profesorů

¹¹⁴ BECK, Robert J. The Grenada Invasion, *International Law and the Scoon Invitation: A 30-year Retrospective. The Round Table* [online], 2013, roč. 102, č. 3, s. 281-282 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00358533.2013.794578?scroll=top&needAccess=true&role=tab>.

¹¹⁵ Dále jen „OECS“, - Organisation of Eastern Carribean States.

¹¹⁶ BECK, Robert J. The Grenada Invasion, *International Law and the Scoon Invitation: A 30-year Retrospective. The Round Table* [online], 2013, roč. 102, č. 3, s. 281-290 [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00358533.2013.794578?scroll=top&needAccess=true&role=tab>.

¹¹⁷ BECK, Robert J. Grenada. *Max Planck Encyclopedias of International Law* [online], 2008, [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1292#law-9780199231690-e1292-p-26>.

¹¹⁸ GRAY, op. cit. s. 600.

Arend a Beck a správně poukazují na fakt, že kromě záchrany amerických občanů byl cílem invaze na Grenadu také zvrát v politickém směřování země a zbavení se kubánského vlivu na ostrově.¹¹⁹

V daném případě souhlasím s výše uvedenými odborníky a ani já nepovažuji tuto intervenci za intervenci na ochranu vlastních občanů. Záchrana vlastních občanů byla pro Spojené státy v tomto případě pouze minoritním důvodem pro její provedení a samotnou invazi převážně sledovaly jiné cíle, které mnou stanovenou definici tohoto druhu intervence v žádném případě nesplňují. Nutno také podotknout, že definiční znaky intervence na ochranu vlastních občanů nemůže splnit ani intervence, která má takto široké spektrum svých důvodů, a ne nikoliv a pouze ochranu vlastních občanů. Ani většinové mezinárodní společenství s touto invazí nesouhlasilo a nepovažovalo ji za legální. Při hlasování na půdě VS OSN se 108 států vyslovilo proti této invazi a odsoudilo ji jako zakázané použití síly, a tudíž porušení mezinárodního práva.¹²⁰

3.3. Ruská anexe Krymu

Poslední událostí, kterou se chci v této kapitole více věnovat, je anexe ukrajinského Krymu Ruskou federací v roce 2014. Toto samotné téma by svým obsahem daleko přesáhlo tuto podkapitolu, takže se pokusím nastínit pouze základní informace. Nicméně je to téma stále velmi aktuální, jeho dozvuky můžeme dodnes vidět v probíhající ruské válce na Ukrajině a samotná intervence na Krym byla některými představiteli Ruské federace obhajována právě za účelem ochrany vlastních občanů, a tak má v této práci své místo.

Na začátku považuji za důležité upozornit na jisté specifické reálie Krymu. Jednalo se vždycky o specifické území Sovětského svazu, které Rusové vždycky považovali za své, i když formálně patřilo Ukrajině. Je to autonomní oblast, která má svůj vlastní parlament a vládu. Jedná se o strategicky velmi důležité území, na kterém má Ruská federace v Sevastopolu svou vojenskou základnu. Navíc zde podle sčítání lidu z roku 2001 je většina obyvatel Rusů.¹²¹

Zásadní událostí pro anexi Krymu byly demonstrace v Kyjevě a následné krvavé nepokoje probíhající na přelomu let 2013 a 2014. Nespokojeným ukrajinským občanům se nelíbilo

¹¹⁹ AREND, BECK, op. cit. s. 101.

¹²⁰ BECK, Robert J. Grenada. *Max Planck Encyclopedias of International Law* [online], 2008, [cit. 10. března 2023]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1292#law-9780199231690-e1292-p-26>.

¹²¹ V roce 2001 podle ukrajinského sčítání lidí bylo na Krymu 58 % etnických Rusů a jen 24 % Ukrajinců. In ADDOW, Salad. *Understanding Russian Intervention in Crimea* [online]. 2014 [cit. 11. března 2023]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/8490738/Understanding-Russian-intervention-in-Crimea>.

pozastavení podpisu asociační dohody s Evropskou unií (EU) proruským prezidentem Viktorem Janukovyčem. Toto pozastavení se odehrálo na poslední chvíli a po obrovském nátlaku Putina. Tato dohoda měla znamenat pro Ukrajinu zásadní obrat ve směřování země – politicky a ekonomicky se obrátit na západ a postupně se zařadit do euroatlantických struktur. Tyto nepokoje po několika měsících došly až k pádu Janukovyče a jeho útěku do Ruska. A právě tato událost opět probudila separatistické tendence na poloostrově Krym.¹²²

Ihned po svržení Janukovyče se na poloostrově začali objevovat neoznačení ruští vojáci speciálních sil a postupně přebírali kontrolu nad Krymem. 1. března 2014 schválila ruská Státní дума použití síly na území Ukrajiny. Docházelo k dalšímu posilování ruské vojenské přítomnosti na poloostrově a ke shromažďování vojáků a vojenské techniky u ukrajinsko-krymských hranicích.¹²³ Toto schválení bylo na základě žádosti Putina, který ho obhajoval právě kvůli pomoci ruským občanům a vojenskému kontingentu Ruské federace (RF) na Krymu. Nicméně objevovaly se i názory, že by toto schválení mělo dopadat i na ruskojazyčné obyvatelstvo. Intervence na ochranu spřízněných národnostních menšin jsou na mezinárodním poli ještě v menší oblibě než samotné intervence na ochranu vlastních občanů a mezinárodní právo žádný takovýto zásah neumožňuje. Jednalo by se tedy o jasné porušení mezinárodního práva a mohl by být kvalifikován jako akt agrese, potažmo i ozbrojený útok.¹²⁴

Krátce po tomto schválení podepsali představitelé Krymské republiky dohodu, jež znamenala jejich připojení k Ruské federaci.¹²⁵ Na základě této dohody tentokrát Ruská federace spustila otevřenou invazi na poloostrov za pomoci použití síly a donutila ukrajinské vojáky se vzdát a opustit Krym. Někteří z nich, a to i z řad civilních zaměstnanců armády se přidali do ruských služeb.¹²⁶ Zároveň se hned začalo připravovat referendum o připojení poloostrova k Ruské federaci, které se konalo 16. března. Podle výsledků se na 96 % hlasujících vyslovilo pro připojení k Ruské federaci. Nicméně tyto výsledky nebyly západními zeměmi uznány. Při hlasování docházelo k násilným odvodům do volebních místností, na pořádek dohlíželi ozbrojení ruští vojáci a existují i důkazy o hlasování obyvatel, kteří se v době

¹²² Tamtéž.

¹²³ MARXSEN, Christian. The Crimea Crisis from an International Law Perspective. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* [online], 2016, roč. 2, s. 14 [cit. 12. března 2023]. Dostupné z: <http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/88177>.

¹²⁴ BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence* [online], 2014, roč. 2014, č. 3, s. 39-40 [cit. 29. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/mezinarodnepravni-aspekty-aktualniho-vyvoje-na-krymu.m-24.html>.

¹²⁵ BORGAN, Christopher. Law, Rhetoric, Strategy: Russia and Self-Determination Before and After Crimea. *International Law Studies* [online], 2015, roč. 91, s. 219 [cit. 11. března 2023]. Dostupné z: <https://digital-commons.usnwc.edu/ils/vol91/iss1/7/>.

¹²⁶ MARXSEN, op. cit. s. 15.

hlasování nenacházeli na území poloostrova. To vše a mnoho dalšího jen zpochybňuje věrohodnost a legalitu tohoto referenda. Samotné referendum pak bylo VS OSN označeno za nelegální a neplatné.¹²⁷

Jak už jsem zmínil výše, na Krymu bylo více než 58 % obyvatel Rusů, a to byl jeden z hlavních důvodů, kterým Rusko ospravedlňovalo svou intervenci.¹²⁸ Nicméně toto tvrzení neobstojí v porovnání s definicí intervence na ochranu vlastních občanů tak, jak jsem ji stanovil v první kapitole. Za prvé neexistovaly žádné důkazy a náznaky, že by docházelo k porušování lidských práv nebo k nějakému ohrožení života či zdraví ruský mluvícímu obyvatelstvu na Krymu. Toto ostatně potvrdily na sobě nezávisle i dvě uznávané lidskoprávní organizace působící na Ukrajině.¹²⁹ Další fakt, který odporuje dané definici je způsob provedení této intervence – Rusko vyslalo do země své vojáky bez jakýchkoliv označení, dlouho po začátku intervence odmítalo připustit, že tito vojáci jsou na Krymu na základě rozhodnutí Ruské federace a že zde vykonávají její vůli. A v neposlední řadě také fakt, že se touto intervencí Rusko aktivně vměšovalo do vnitřních záležitostí Ukrajiny a zasahovalo do jejího politického systému, dává jasný signál toho, že se v tomto případě nemůže jednat o intervenci na ochranu vlastních státních občanů.

Rusko svou přítomnost nemůže ani obhajovat pomocí výkonu práva národů na sebeurčení. Toto právo se přiznává pouze národům, nikoliv národnostním menšinám. Právo na sebeurčení poté bez dalšího nezakládá automaticky právo na odtržení. RF navíc svým vměšováním do vnitřních záležitostí Ukrajiny porušila několik mezinárodněprávních zásad, jako například územní celistvost či nepoužití síly a bilaterální mezinárodní smlouvy s Ukrajinou.¹³⁰

3.4. Analýz dosavadní praxe států

Toto hodnocení musím začít nesouhlasem s Littlem, který konstatuje, že intervence jsou „*vlastní povaze mezinárodního společenství*“¹³¹ Jak jsem ukázal na příkladech, které jsem uváděl v úvodu této kapitoly, intervence, které by splňovaly mnou stanovenou definici, se začaly objevovat až ke konci 19. století. Nemůžeme tedy tvrdit, že tento druh intervencí je nějakým způsobem zakotven v mezinárodním společenství a je jeho běžnou součástí. Co je

¹²⁷ DAGA, Gaurav. *Crimea: The Importance of a Gift* [online], 2014 [cit. 12. března 2023]. Dostupné z: https://www.academia.edu/6520571/Crimea_The_importance_of_a_gift.

¹²⁸ Dále pak podpora práva na sebeurčení a intervencí na pozvání. In MARXSEN, op. cit. s. 17.

¹²⁹ Jedná se o The Kharkiv Human Rights Protection Group a Ukrainian Helsinki Human Rights Union. In ADDOW, Salad. *Understanding Russian Intervention in Crimea* [online]. 2014 [cit. 11. března 2023]. Dostupné z: https://www.academia.edu/8490738/Understanding_Russian_intervention_in_Crimea.

¹³⁰ BÍLKOVÁ, op. cit. s. 40.

¹³¹ LITTLE, op. cit. s. 49.

ovšem fakt, tak to, že se intervence na ochranu vlastních občanů stávali čím dál častějšími a státy tuto doktrínu využívali postupně častěji. Naopak se povedlo potvrdit tvrzení, že intervence na ochranu vlastních občanů je doménou převážně západních států. Nabízí se mnoho důvodů, proč tomu tak je, ale dle mého názoru se jedná o kombinaci faktu, že právě tyto západní státy a jejich občané jsou nejčastěji terčem teroristických útoků a zároveň fakt, že právě tyto státy disponují dostatečnou politickou, ale hlavně vojenskou silou, která jim umožňuje provádět tyto náročné typy vojenských operací.¹³² Zároveň nám dané příklady ukázaly, že nelze jednoznačně najít společné rysy při provádění těchto intervencí a je důležité každé takové použití síly posuzovat individuálně. Tyto intervence se mohou zásadně lišit v počtu zachraňovaných občanů, způsobu provedení či mohou být velmi ovlivněny skutečností, zda daná země je schopna nebo ochotna ochránit cizí občany na svém území.¹³³ Důležitost pro individuální posuzování je také skutečnost, že státy se tímto důvodem intervence pouze ospravedlňují, přičemž reálné důvody jsou jiné. V následující kapitole se těmto skutečnostem budu věnovat a budu odpovídat na otázku, zda mají nějak vliv na legálnost tohoto druhu intervence.

¹³² KITTRICH, Jan. *The Right of Individual Self-Defense in Public International Law*. 1. vydání. Berlín: Logos Verlag, 2008, s. 52.

¹³³ Pro porovnání intervencí v ugandském Entebbe s intervencí do Mexika v roce 1862.

4. Legalita intervence na ochranu vlastních občanů dle mezinárodního práva veřejného

Tato diplomová práce si klade za cíl odpovědět na výzkumnou otázku stanovenou v první kapitole a to, zda intervence s cílem zachránit či ochránit život nebo zdraví občanů nacházejících se na území jiného státu je legální dle platných pravidel mezinárodního práva veřejného.¹³⁴ Dále pak, jestli mají na tuto legalitu vliv faktory, které jsem nastínil v předešlé kapitole, jako jsou například intenzita intervence či způsob provedení. Tato kapitola snad na všechny tyto otázky čtenáři odpoví.

Než se budu zabývat samotnou legalitou tohoto druhu intervence, je důležité podotknout, že vnímání její legality mezinárodního společenství a států je velmi ovlivněno zeměpisnou polohou. Jak už vyplývá z minulé kapitoly, převážná část států, které ospravedlňovaly své zásahy právě touto argumentací, pochází ze západního liberálního okruhu států, a naopak státy rozvojové nejsou tomuto konceptu příliš nakloněny. Je tak pro čtenáře důležité, aby, ať si už udělal na tuto problematiku názor jakýkoliv, aby vnímal i jisté zeměpisné a geopolitické realie. Byť můžeme státy, které nejvíce obhajují tuto koncepci, označit za velmoci či geopoliticky významné státy, jako jsou USA, Velká Británie či Izrael,¹³⁵ nicméně platí to, že většina států mezinárodního společenství považuje intervence na ochranu vlastních občanů za nelegální.¹³⁶ Důležitý je pak také fakt, že ani samotní právní odborníci se neshodnou na jasném závěru. Není zřejmé překvapením, že největší zastánci tohoto konceptu se najdou mezi akademiky právě ze západního okruhu států. Nicméně není tomu tak ve všech případech a například již několikrát zmiňovaná Gray s touto koncepcí nesouhlasí právě z důvodu, že se dle ní často jedná jen o zástěrku. Ještě dál pak jde Natalino Ronzitti, který tvrdí, že právo na ochranu vlastních občanů v žádném případě neexistuje.¹³⁷

4.1. Argumenty proti legálnosti intervence na ochranu vlastních občanů

Po přečtení dosavadních stran této diplomové práce, by se mohlo zdát, že striktním výkladem Charty OSN, a to převážně čl. 2 odst. 4, potažmo kapitoly VII Charty, dojdeme k závěru, že použití síly na území jiného státu, byť za účelem ochrany vlastních občanů je

¹³⁴ Tato diplomová práce má tak stejný cíl jako již zmiňovaná práce Filipkové. FILIPKOVÁ, op. cit. str. 46.

¹³⁵ MEYEN, WINGFIELD, op. cit. s 41.

¹³⁶ AREND, BECK, op. cit. s. 110.

¹³⁷ RONZITTI, Natalino. *Rescuing Nationals Abroad Through Military Coercion and Intervention on Grounds of Humanity*. 1. vydání. Dordrecht: M. Nijhoff Publishers, 1985, s. 65.

nelegální. Charta OSN totiž zavedla systém zákazu použití síly ve vztazích mezi státy s tím, že rozhodovací pravomoc o použití síly má jen OSN prostřednictvím své Rady bezpečnosti.

A právě striktní výklad Charty je používán jako základní argument odborníků a států, kteří zastávají názor, že intervence na ochranu vlastních občanů je nelegální v systému současného mezinárodního práva veřejného. Zastávají názor, že pokud Charta má za cíl udržovat mezinárodní mír a bezpečnost,¹³⁸ pak připuštění legality použití síly, byť i za účelem ochrany vlastních občanů, by mohlo směřovat ke kolizi s tímto pravidlem. A Charta a její cíle a zásady, které jsou univerzální celému mezinárodnímu společenství, musí mít přednost před zájmy jednotlivých států. A proto trvají na názoru, že jediná výjimka z neautorizovaného použití síly tak je individuální nebo kolektivní obrana.¹³⁹

Zastánci tohoto názoru však zcela záměrně opomíjí fakt, že před rokem 1945 bylo mezinárodním obyčejovým právem dovoleno použití síly za účelem ochrany vlastních občanů. Tuto skutečnost pak ospravedlňují tím, že kdyby byl tento zásah přípustný, tzn. že pokud by bylo dovoleno použití síly za účelem ochrany vlastních občanů i po roce 1945, byla by tato výjimka výslovně, explicitně, uvedena v Chartě a stalo by se tak toto pravidlo z pravidla obyčejového pravidlem pozitivním.¹⁴⁰ Další zastávce ilegality intervence na ochranu vlastních občanů, Ian Brownlie dále tvrdí, že hlavním cílem Charty a OSN bylo získat kontrolu nad použitím síly v mezinárodních vztazích a jakýsi monopol na její použití, z čehož jasně vylučuje legalitu intervence na ochranu vlastních občanů, protože OSN nemá žádnou pravomoc a kontrolu *ex ante* nad takovými individuálními intervencemi.¹⁴¹ Při takovém pojetí by se mohlo tedy zdát, že jediná legální možnost intervence na ochranu vlastních občanů je výkon práva na sebeobranu. Nicméně tady nastává další problém, protože intervenci na ochranu vlastních občanů nemůžeme napasovat na výjimku použití síly dle Charty na výkon práva na sebeobranu, protože toto právo dle čl. 51 Charty může být využito jen za předpokladu ozbrojeného útoku proti územní suverenitě.¹⁴²

Závěrem je nutné podotknout, že na samotném výkladu stěžejních článků Charty (zejména čl. 2 odst. 4 a čl. 51) pro argumentaci pro ilegality intervence na ochranu vlastních občanů, se neshodnou ani samotné státy a odborníci a už tento samotný výklad vyvolává velké

¹³⁸ Čl. 1 odst. 1 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

¹³⁹ AREND, BECK, op. cit. s. 105-106.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ BROWNLIE, Ian. *International Law and the Use of Force by States*. 1. vydání. Oxford: Clarendon Press, 1968, s. 273.

¹⁴² Tamtéž s. 278.

kontroverze, ostatně jak píše v druhé kapitole této práce. Proto byť jen jiným pohledem na výše zmiňované články můžeme dojít k jiným závěrům, a tudíž i k jinému posouzení.

4.2. Argumenty pro legálnost intervence na ochranu vlastních občanů

Jak již bylo zmíněno výše, mezi odborníky a je jich menšina, existují názory, které hájí intervenci na ochranu vlastních občanů jako legální součást mezinárodního práva veřejného. Pro svou argumentaci používají vícero zásadních důvodů, které představím v následující podkapitole.

4.2.1. Obyčejové pravidlo

Prvním z argumentů a historicky nejstarší, argumentem podporující legalitu tohoto institutu, kterým argumentují někteří zastánci intervence na ochranu vlastních občanů, je obyčejové pravidlo. V tomto případě je pak stěžejní, zda toto obyčejové pravidlo s přijetím Charty nadále trvá či nikoliv. Derek W. Bowett tvrdí, že toto obyčejové pravidlo nezanklo ani s přijetím Charty. Je nesporným faktem, že státy měli právo použít sílu při ochraně vlastních občanů nacházejících se v jiném státě za předpokladu, že tento stát selhal. Charta poté obyčejová pravidla vylučuje jen za předpokladu, že je tak explicitně uvedeno. Toto ovšem není tento případ, a tak právo na ochranu vlastních občanů na území jiného státu státům náleží i po vzniku Charty OSN. Toto podpírá také o fakt, že ani k tzv. *travaux préparatoires* nevyplývá opak.¹⁴³ Bowett dále ve svém díle upozorňoval na fakt, že je také důležité všimnout si praxe států a to, jak nahlíží na obyčejové pravidlo a zda se podle něj chovají, protože je důležité si všimnout faktu, že i po 2. světové válce a po vzniku OSN jsou státy, které zastávají názor, že toto obyčejové pravidlo je stále v platnosti.¹⁴⁴

Bowett pak právo na ochranu vlastních občanů zahrnuje pod právo na sebeobranu. Zároveň také tvrdí, že z důkladnějšího zkoumání Charty, potažmo oficiálních záznamů z jednání na její podobě, nevyplývá nic o exkluzivitě její použitelnosti pouze v případě ozbrojeného útoku. Z čehož Bowett poté usuzuje, že je toto obyčejové pravidlo stále platné a tudíž použitelné.¹⁴⁵

Najdou se i tací autoři, jako například Lillitch, kteří sice tvrdí, že obyčejové pravidlo se založením OSN a podpisem Charty zanklo, nicméně došlo k jeho obnovení, a to z důvodu, že

¹⁴³ BOWETT, Derek W. The Use of Force in the Protection of Nationals. *Transactions of the Grotius Society* [online], 1957, roč. 43, s. 111-115 [cit. 14. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/743146>.

¹⁴⁴ AREND, BECK, op. cit. s. 107.

¹⁴⁵ BOWETT, op. cit. s. 115-116.

system, který vznikl společně s Chartou nebyl tak důsledný, jak se předpokládalo. Zásadní problém pak vidí v neschopnosti dosáhnout kompromisu nebo shody mezi stálými členy RB.¹⁴⁶

4.2.2. Sebeobrana

Dalším argumentem, který se vyskytuje na obranu intervence na ochranu vlastních občanů je výkon práva na sebeobranu dle čl. 51 Charty jakožto jednu z legálních výjimek ze zákazu použití síly. I v tomto případě se tak zastánci tohoto výkladu odkazují na Bowetta s tím, že čl. 51 Charty je pak jen pozitivním vyjádřením již existujícího obyčejového pravidla na sebeobranu, pod které spadá i ochrana vlastních občanů na území jiného státu i za předpokladu použití síly, a proto je intervence za účelem ochrany vlastních občanů považována za legální.¹⁴⁷

Tuto myšlenku pak rozvádí Thomas M. Franck, který je také zastáncem práva intervenovat za účelem ochrany vlastních občanů. Tvrdí ovšem, že takováto intervence je legálním a legitimním výkonem práva na sebeobranu dle čl. 51 Charty jen za předpokladu, že se jedná o intervenci pouze v zájmu ochrany vlastních občanů nacházejících se v zahraničí a současně OSN není schopna vynucovat dodržování mezinárodních pravidel a jakkoliv, z politických či jiných důvodů, reagovat na takovéto ohrožení občanů. Dále uvádí, že takovéto nebezpečí občanům zasahujícího státu musí být skutečné a vážné a intervence musí způsobit co nejmenší škody.¹⁴⁸

Jak už vyplývá z výše uvedeného, většina autorů podřazuje právo na intervenci v cizím státě za účelem ochrany vlastních občanů pod právo na sebeobranu dle čl. 51 Charty. Z toho ovšem vychází pro státy další podmínky, které musejí splnit, aby se jednalo o intervenci legální. V konkrétním případě pak musejí splnit podmínky výkonu práva na sebeobranu tak, jak už jsem nastínil v druhé kapitole – 1) přiměřenost neboli proporcionalita a 2) nutnost. Obě tyto podmínky jsou pak součástí širších náležitostí intervence na ochranu vlastních občanů tak, jak je nastínil Franck. Tito autoři pak také rozporují názory zastánců nelegality tohoto druhu intervence, kteří podotýkají, že dle Charty lze vykonávat právo na sebeobranu jen proti ozbrojenému útoku na územní celistvost. Toto rozporují tím, že Charta ve svém čl. 51 nic takového jako územní celistvost neuvádí a jak dále rozšiřuje Bowett, který uvádí, že občané jsou pro stát jeho esenciální složkou, že bez občanů by stát nemohl existovat a ochrana občanů je pak tedy ochranou samotného státu a je to základní povinností státu vůči svým občanům.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž a FILIPKOVÁ, op. cit. s. 53.

¹⁴⁸ FRANCK, Thomas M. *Recourse to Force: State Actions against Threats and Armed Attacks*. 1. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, s. 96 a FILIPKOVÁ, op. cit. s. 53.

¹⁴⁹ BOWETT, op. cit. s. 116.

Nutno ovšem dodat, že i v tomto případě je důležité použít princip proporcionality, s čímž ovšem i Bowett počítá.

4.2.3. Dovolené užití síly

Někteří autoři dále odvozují legalitu intervence na ochranu vlastních občanů na základě dovoleného užití síly dle článku 2 odst. 4 Charty OSN. Při aplikaci tohoto článku je důležité si uvědomit, jak jsem nastínil v druhé kapitole, že jeho výklad vyvolává velké kontroverze a nepanuje na něm široký konsenzus. Autoři, kteří obhajují oprávněnost použití tohoto institutu prostřednictvím právě tohoto článku Charty pak používají jeho značně široký výklad. Nutno také podotknout, že při své argumentaci používají i čl. 1 Charty a tvrdí, že použití síly je legální, pokud směřuje k naplňování cílů a zásad Charty. Tvrdí tak, že hrozící nebezpečí cizích občanů a jejich ochrana je v naprostém souladu s cíli Charty, a tudíž intervenci na ochranu činí legální. Dále pak tvrdí, že tento druh intervence, z podstaty svého účelu, nenarušuje politický systém státu nebo jeho územní celistvost na nějakou dlouhou, nepřiměřenou dobu.¹⁵⁰ I v tomto případě je nutné tedy zkoumat princip proporcionality. Dále je také zřejmé, že na základě tohoto argumentu je nutné zkoumat striktně účel intervence, protože u intervencí, které nemají za účel pouze ochranu vlastních občanů se nebude jednat o legálnost.

4.2.4. Lidská práva

Mezi právními odborníky existuje velmi minoritní názor, že intervenci na ochranu vlastních občanů lze ospravedlňovat obecnou doktrínou ochrany lidských práv. Tito autoři pak opírají svou argumentaci o fakt, že OSN má již ze své podstaty více cílů a ne jen „*udržovat mezinárodní mír a bezpečnost*“¹⁵¹, ale má i další cíle, které nejsou nijak méně významné a mezi které patří ochrana lidských práv. V tomto se pak odkazují na znění preambule a čl. 1, 55 a 56 Charty OSN. Zmiňovaný článek 1 ve svém odstavci 3 klade OSN cíl „*podporování a posilování úcty k lidským právům a základním svobodám*“¹⁵² Čl. 55 a 56 Charty pak hovoří o podpoře OSN k úctě lidským právům a základním svobodám a závazku států usilovat o dosažení těchto cílů.¹⁵³ Argumentují pak v rámci široké konstrukce tím, že porušením lidských práv může dojít k ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.¹⁵⁴ Tato argumentace nemá ovšem u mezinárodních právních odborníků velkého zastání a jedná se spíše o okraj názorového spektra.

¹⁵⁰ AREND, BECK, op. cit. s. 108.

¹⁵¹ Článek 1 odst. 1 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

¹⁵² Článek 1 odst. 3 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

¹⁵³ Články 55 a 56 Charty OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

¹⁵⁴ AREND, BECK, op. cit. s. 109.

Nutno podotknout, že tato argumentace je velmi složitá až zvláštní a myslím si, že jí nelze obhajovat právo použití síly za účelem ochrany vlastních občanů.

4.3. Hodnocení názorů na legalitu intervence na ochranu vlastních občanů

Jak vyplývá z celé této diplomové práce, jedná se o velmi kontroverzní téma. Už několikrát bylo zmíněno, že se na jasném závěru neshodnou nejen státy jakožto účastníci mezinárodního společenství, nýbrž také právní odborníci mezi sebou. Nicméně je nutno podotknout, že většina států a právní odborné veřejnosti považuje intervenci na ochranu vlastních občanů dle mezinárodního práva veřejného za nelegální. V následujícím hodnocení se podívám na jednotlivé argumenty příznivců této doktríny a jejich relevanci a zhodnotím je a odpovím tak na výzkumnou otázku, zda je intervence na ochranu vlastních občanů dle mezinárodního práva veřejného legální či nikoliv.

Prvním argumentem zastánců intervence na ochranu vlastních občanů, kterým se budu zabývat je existence obyčejového pravidla, která tento typ intervence povoluje. Není sporu o tom, že toto obyčejové pravidlo existovalo před podpisem Charty OSN a bylo tak relevantním argumentem pro legálnost takovýchto intervencí. Otázkou tedy je, zda se toto pravidlo zachovalo i v období po Chartě OSN. Dle mého názoru nikoliv, a proto nemohu souhlasit s Bowettem či Lillichem.

Abychom mohli totiž jisté nepsané pravidlo chování považovat dle mezinárodního práva veřejného za mezinárodněprávní obyčej, je důležité, aby toto chování, označované jako *usus*, bylo doprovázeno i tzv. faktor psychickým, tj. přijetí chovat se určitým způsobem, tzv. *opinio necessitatis*. Zároveň musí taky dojít k nabytí obecné povahy, tzn. aby se státy mezinárodního společenství shodly na tom, že je takovéto pravidlo závazné (*opinio iuris*).¹⁵⁵

V případě intervence na ochranu vlastních občanů pak musíme nutně dojít, že došlo k zániku takového obyčejového pravidla, a to z důvodu absence *opinio iuris* – jak vyplývá totiž z prohlášení států na poli OSN a jejich vyjádření k různým intervencím tohoto typu, většina států nepovažuje tyto akce za legální.

K trvání obyčejového práva na intervence na ochranu vlastních občanů i po přijetí Charty se vyjádřil MSD v již několikrát zmiňované věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*. Ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že nikoliv, protože daná pravidla

¹⁵⁵ DAVID a kol., op. cit. s. 110-111.

nejsou ve svém obsahu zcela totožná, existují tak vedle sebe. Tím pádem díky několika desítek let praxe došlo fakticky ke sloučení smluvní (dle Charty) a obyčejové úpravy, což ve výsledku znamená, že Charta v dnešní době představuje smluvní zakotvení obyčejového mezinárodního práva. Nelze se tedy dovolávat obyčejového práva, které by odporovalo Chartě.¹⁵⁶

Další argument, který budu v této podkapitole hodnotit je pak názor, že legálnost intervence na ochranu vlastních občanů je legální, protože spadá pod výkon práva na sebeobranu dle čl. 51 Charty. Jak už jsem zmiňoval výše, tento článek je napsán velmi vágně, a proto jeho výklad přináší řadu kontroverzí a nejasností. Primárním účelem tohoto článku je určení, že právo na sebeobranu může být použito pouze proti ozbrojenému útoku. Nicméně již nijak dále tento ozbrojený útok nespecifikuje. Pro jeho konkrétnější výklad tak musíme přihlídnout k rozhodovací činnosti MSD, a to konkrétně k mnou již zmiňovanému rozhodnutí ve věci *Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní*. Toto rozhodnutí pak ovšem jen potvrzuje znění článku 51 Charty a tak stále v mezinárodním právu veřejném přesná definice ozbrojeného útoku chybí. Proto na základě argumentu *a contrario* usuzuji, a přidávám se tak k zastáncům širšího pojetí výkonu tohoto práva na sebeobranu a domnívám se, že můžeme považovat za sebeobranu i reakci na ozbrojený útok na vlastní občany na území jiného státu tak, jak to bylo například v situaci izraelské intervence na letišti Entebbe. Nicméně je důležité zmínit, že žádným takovýmto výkladem se doposud MSD nezaobíral a bylo by tak pro jasnost a zřejmost výkladu čl. 51 Charty dobré, aby se vyjasnila otázka konkrétnosti ozbrojeného útoku a vůči všemu může být podniknut, aby mohlo být realizováno právo na sebeobranu, protože na této otázce se neshodnou nejen samotné státy, ale také právní odborníci. Argumentem odpůrců tohoto personálního rozměru ozbrojeného útoku je srovnání, dle kterého nebezpečí hrozící několika občanům je diametrálně menší než intenzita ozbrojeného útoku směřujícího proti území státu.¹⁵⁷ S tímto bez dalšího nelze souhlasit. Lze si představit situace, kdy ozbrojený útok na skupinu občanů, obzvláště specifických povolání či vlastností, může vyvolat zásadní dopady ve vnitrostátní či mezinárodní sféře a ohrozit bezpečnost daného státu. Nehledě na fakt, že právě státní příslušnost je často důvodem, proč se tito občané stávají terčem takovýchto útoků převážně nestátních aktérů – teroristických skupin. Z judikatury MSD by se pak mohlo zdát, že původcem ozbrojeného útoku může být pouze stát nebo subjekt, jehož jednání může být přičitatelné státu. Nicméně praxe států se čím dál tím více kloní k závěru, že

¹⁵⁶SVÁČEK, Ondřej. Ochrana vlastních občanů v zahraničí: mezinárodněprávní souvislosti navrhované novelizace Ústavy ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online], 2019, roč. 27, č. 4, s. 484 [cit 29. března 2023]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/12489>.

¹⁵⁷ Tamtéž s.485.

je možné považovat za původce ozbrojeného útoku i nestátního aktéra, jehož jednání nelze přičítat nějakému státu. Nicméně je důležitá v takovémto případě podmínka subsidiarity – intervence může nastat až v případě, kdy je státu dána možnost cizí státní příslušníky ochránit samostatně a pouze za předpokladu, že takováto pomoc je neúčelná nebo se vůbec nekoná.¹⁵⁸

Naopak argument dovolené použití síly dle čl. 2 odst. 4 Charty považuji za špatný. Nesouhlasím totiž s tvrzením, že ochrana vlastních občanů je v souladu s cíli a zásadami Charty. Charta slouží totiž k udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. A domnívám se, že ohrožení života nebo zdraví cizích občanů není sto tento mezinárodní mír a bezpečnost ohrozit. Nehledě na fakt, že takovéto jednostranné použití síly může naopak vést k pravému opaku. Do jisté míry můžeme polemizovat nad principem proporcionality, a to v situaci, kdy by se jednalo o opravdu velké množství cizích občanů a o jejich bezprostřední, závažné nebezpečí a neochota státu či zřejmá účast na jejich nebezpečí, která by mohla vyvolat mnohem větší konflikt. Ale takováto situace zatím nenastala.

Ani argument lidských práv nepovažuji za legitimní, a to ze stejného důvodu jak u předešlého odstavce – jednostranné použití síly odporuje cílům a zásadám Charty a samotné porušování lidských práv na území určitého státu v zásadě ještě neznamena porušení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Cílem této práce bylo odpovědět na výzkumnou otázku a zjistit tak, jestli můžeme považovat v kontextu dnešního mezinárodního práva veřejného intervenci na ochranu vlastních občanů za legální. Na základě této práce jsem pak došel k závěru, že tato intervence legální je, a to dle práva na sebeobranu dle čl. 51 Charty. Nicméně musíme na tyto případy aplikovat princip proporcionality a je také důležité v případech těchto intervencí postupovat vždy individuálně a zkoumat jednotlivé okolnosti. Jen to potvrzuje tvrzení, že „*v praxi záleží při posuzování legality či illegality akce na konkrétních podmínkách každého jednotlivého případu*“¹⁵⁹ a je tak důležité hledět na každou intervenci na ochranu vlastních občanů individuálně s posouzením všech okolností.

¹⁵⁸ Tamtéž s. 486.

¹⁵⁹ FRANCK, op. cit. s. 96.

Závěr

Tato práce si stanovila za cíl odpovědět na výzkumnou otázku, zda intervence na ochranu vlastních občanů jsou legální či nikoliv za současných pravidel mezinárodního práva veřejného.

Jelikož samotné mezinárodní právo veřejné neupravuje žádnou legální definici intervence ani intervence na ochranu vlastních občanů, bylo nejprve nutné v první kapitole definovat tyto dva stěžejní pojmy pro celou následující práci. Tento pojem je chápán napříč vědními obory i samotnými právními teoretiky relativně rozdílně, a proto pro potřeby této práce a její přehlednost a jednodušší pochopení pro čtenáře jsem si stanovil definici vlastní, a to jako vojenský zásah na území jiného státu s cílem zachránit život a zdraví občanů intervenujícího státu nacházejících se na území jiného státu. Zároveň jsem tímto zdůraznil, že se ve své práci budu věnovat pouze ozbrojeným intervencím, i když jsem čtenáře seznámil i s jinými formami intervencí, jako například diplomatickými, ekonomickými atd.

V další kapitole jsem se pak věnoval použití síly v mezinárodním právu veřejném. Tato kapitole byla důležitá hlavně z důvodu pochopení toho, že samotný výklad ustanovení Charty OSN týkající se použití síly, jeho zákazu a výjimek je velmi kontroverzní a rozdílný a dává proto různým autorům prostor zastávat odlišný názor na legalitu či ilegalitu tohoto druhu intervence. Pokud by se pak tyto výklady sjednotily a nedocházelo by k takto rozdílným interpretacím, mělo by to pozitivní dopad na posuzování všech souvisejících otázek jako je například legalita intervence na ochranu vlastních občanů.

Další kapitola pojednává o historii intervencí na ochranu vlastních občanů nebo o intervencích, který byly za ně prohlášeny. Jedná se o kapitolu, která má čtenáři přiblížit několik málo příkladů těchto intervencí a seznámit ho, jak takováto intervence vypadá a probíhá. Zároveň se ukázalo, že ne všechny intervence, které byly prohlášeny za intervence na ochranu vlastních občanů naplnily mnou stanovenou definici, a tudíž takovýmito intervencemi nebyly.

Čtvrtá kapitola je pak naprosto esenciální pro tuto diplomovou práci, protože odpovídá na výzkumnou otázku, seznamuje čtenáře s argumenty pro a proti legalnosti, kriticky je hodnotí a nabízí řešení tohoto sporu. Výsledkem této kapitoly je, že intervence na ochranu vlastních občanů je legální z důvodu výkonu práva na sebeobranu dle čl. 51 Charty. Nicméně je nutné podotknout, že by pro vyjasnění této problematiky bylo dobré, kdyby se jí příslušné mezinárodní právní instituci či přímo MSD zabýval a tak by se legalita či ilegalita intervence na ochranu vlastních občanů rozhodla jednou pro vždy.

Použité zdroje

ADDOW, Salad. *Understanding Russian Intervention in Crimea* [online]. 2014 [cit. 11. března 2023]. Dostupné z:

<https://www.academia.edu/8490738/Understanding-Russian-intervention-in-Crimea>.

ALDER, Murray Collin. *The Inherent Right of Self-defence in International Law*. 1. vydání. Dordrecht: Springer, 2013, 222 s.

AREND, Anthony Clark, BECK, Robert J. *International Law and the Use of Force: Beyond the UN Charter Paradigm*. 1. vydání. London: Routledge, 1993, 288 s.

BECK, Robert J. Grenada. *Max Planck Encyclopedias of International Law* [online], 2008, [cit. 10. března 2023]. Dostupné z:

<https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1292#law-9780199231690-e1292-p-26>.

BECK, Robert J. The Grenada Invasion, International Law and the Scoon Invitation: A 30-year Retrospective. *The Round Table* [online], 2013, roč. 102, č. 3, s. 281-290 [cit. 10. 3. 2023].

Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00358533.2013.794578?scroll=top&needAccess=true&role=tab>.

BERG, Raffi. *Entebbe raid sparked joy and anger* [online]. BBC News, 3. července 2006 [cit. 8. března 2023]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5110266.stm.

BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence* [online], 2014, roč. 2014, č. 3, s. 34-40 [cit. 29. března 2023]. Dostupné z:

<https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/mezinarodnepravni-aspekty-aktualniho-vyvoje-na-krymu.m-24.html>.

BROWNLIE, Ian. *International Law and the Use of Force by States*. 1. vydání. Oxford: Clarendon Press, 1968, 532 s.

BORGEN, Christopher. Law, Rhetoric, Strategy: Russia and Self-Determination Before and After Crimea. *International Law Studies* [online], 2015, roč. 91, s. 216-280 [cit. 11. března 2023]. Dostupné z: <https://digital-commons.usnwc.edu/ils/vol91/iss1/7/>.

BOWETT, Derek W. The Use of Force in the Protection of Nationals. *Transactions of the Grotius Society* [online], 1957, roč. 43, s. 111-126 [cit. 14. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/743146>.

Briand-Kelloggův pakt. Mezinárodní úmluva č. 126/1929 Sb.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 881 s.

DAGA, Gaurav. *Crimea: The Importance of a Gift* [online], 2014 [cit. 12. března 2023]. Dostupné z: https://www.academia.edu/6520571/Crimea_The_importance_of_a_gift.

DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 448 s.

DE WET, Erika. Reinterpreting Exceptions to the Use of Force in the Interest of Security: Forcible Invitation by Invitation and the Demise of the Negative Equaity Principle. *American Journal of International Law* [online], 2017, roč. 111, s. 307-311 [cit. 29. března 2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/aju.2017.71>.

FILIPKOVÁ, Tereza. *Intervence na ochranu vlastních občanů z pohledu mezinárodního práva*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Veronika Bílková. 2015. 78 s. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/66773>.

FINNEMORE, Martha. *The Purpose of Intervention: Changing Beliefs About the Use of Force*. 1. vydání. Ithaca: Cornell University Press, 172 s.

FRANCK, Thomas M. *Recourse to Force: State Actions against Threats and Armed Attacks*. 1. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 220 s.

NOLTE, Georg. Intervention by Invitation. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online], 2011, [cit. 4. června 2023]. Dostupné z: https://www.jura.uni-bonn.de/fileadmin/Fachbereich_Rechtswissenschaft/Einrichtungen/Lehrstuehle/Herdegen/de_Wet/WiSe_2017/Voelkerrecht_III_Collective_Security/Intervention_by_Invitation.pdf

GRAY, Christine. The Use of Force and the International Legal Order. In: EVANS, Malcolm (eds.). *International Law*. 2. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2006, 589–619 s.

CHARTA OSN. Vyhláška č. 30/1947 Sb.

Izraelský dopis Generálnímu tajemníku OSN. *Letter dated 4 July 1976 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/31/122* ze dne 4. července 1976. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/225058>.

JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur (eds.). *Oppenheim's International Law: Volume I Peace*. 9. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2008, 2887 s. [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law/9780582302457.001.0001/law-9780582302457>.

LABELLE, Maurice M. A New Age of Empire? Arab 'Anti-Americanism', US Intervention and the Lebanese Civil War of 1958. *The International History Review* [online], 2013, roč. 35, č. 1, s. 42–69 [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/24701339>.

LJPHART, Arendt. Consociational Democracy. *World Politics*, 1969, roč. 21, č. 2, s. 207–225.

LITTLE, Richard. Revisiting Intervention: A Survey of Recent Developments. *Review of International Studies* [online], 1987, roč. 13, č. 1, s. 49–60 [cit. 4. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20097100>.

KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová. 2012. 249 s. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/53201>.

KITTRICH, Jan. *The Right of Individual Self-Defense in Public International Law*. 1. vydání. Berlín: Logos Verlag, 2008, 219 s.

KÖNIGOVÁ, Lucie. Teorie právní suverenity a praxe intervence. *Mezinárodní vztahy*. 2001, roč. 36, č. 3, s. 41–58.

KUNIG, Philip. Intervention, Prohibition of. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online], 2008, [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: https://spacelaw.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_spacelaw/Kunig_Intervention_Prohibition_of.pdf.

MARXSEN, Christian. The Crimea Crisis from an International Law Perspective. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* [online], 2016, roč. 2, s. 13-36 [cit. 12. března 2023]. Dostupné z: <http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/88177>.

MAOZ, Zeev. The Decision to Raid Entebbe: Decision Analysis applied to Crisis. *The Journal of Conflict Resolution*, 1981, roč. 25, č. 4, s. 677–707.

MEYEN, James E., WINGFIELD, Thomas C. *Lillitch on the Forcible Protection of Nationals Abroad*. 1. vydání. Newport: Naval War College Press, 2002, 282 s.

MSD ze dne 26. listopadu 1984 ve věci Vojenských a polovojenských aktivit v Nikaragui a proti ní. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/case/70/judgments>.

NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 287 s.

Pakt Společnosti národů. In. *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem č. 507/1921 Sb.* Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyv6njqg4wta>.

Rezoluce Valného shromáždění OSN. *Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty*. A/RES/20/2131 ze dne 21. prosince 1965. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a20r2131.htm>.

Rezoluce Valného shromáždění. *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*. A/RES/252625 ze dne 24. října 1970. Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>.

Rezoluce Valného shromáždění OSN. *Draft Declaration on Rights and Duties of States*. A/RES/375(IV) ze dne 6. prosince 1949. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/210455>.

RONZITTI, Natalino. *Rescuing Nationals Abroad Through Military Coercion and Intervention on Grounds of Humanity*. 1. vydání. Dordrecht: M. Nijhoff Publishers, 1985, 216 s.

RUYS, Tom, The 'Protection of Nationals' Doctrine Revisited. *Journal of Conflict and Security Law* [online], 2008, roč. 13, č.2, s. 233-271 [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jcsl/article-abstract/13/2/233/799176?redirectedFrom=fulltext>.

SACHAR, Howard M. *Dějiny státu Izrael*. 1. vydání. Praha: Regia, 1999, 767 s.

SEVEROATLANTICKÁ SMLOUVA. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí 66/1999 Sb.

SVAČEK, Ondřej. Ochrana vlastních občanů v zahraničí: mezinárodněprávní souvislosti navrhované novelizace Ústavy ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online], 2019, roč. 27, č.

4, s. 475-490 [cit. 29. března 2023]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/12489>.

THOMSON, Andrew, Doctrine of the Protection of Nationals Abroad: Rise of the Non-Combatant Evacuation Operation. *Washington University Global Studies LawReview* [online], 2012, roč. 11, s. 628–668 [cit. 28. ledna 2023]. Dostupné z: https://openscholarship.wustl.edu/law_globalstudies/vol11/iss3/3/.

TICHÝ, Luboš, DUMBROVSKÝ, Tomáš. *Sovereignty and Integration*. 1. vydání. Berou: IFEC., 184 s.

USTAVUJÍCÍ AKT AFRICKÉ UNIE. Dostupné z: <https://au.int/en/treaties/constitutive-act-african-union>.

VÍDEŇSKÁ ÚMLUVA O SMLUVNÍM PRÁVU. Vyhláška MZV 15/1988 Sb.

WAXMAN, Matthew C. *The Caroline Affair in the Evolving International Law of Self-defense* [online], 5 s., 2018, [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/2507/.

WINFIELD, Percy, Henry. The History of Intervention in International Law. *The British Yearbook of International Law* [online], 1922-1923, roč. 3, str. 130 [cit. 27. 1. 2023]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/byrint3&div=12>.

Shrnutí

V této diplomové práci s názvem Intervence na ochranu vlastních občanů jsem se zabýval legálností či nelegálností tohoto druhu intervence pohledem současného mezinárodního práva veřejného. Práce je pro čtenářův přehled rozdělena do čtyřech kapitol. Práce se pokouší definovat pojmy intervence a intervence na ochranu vlastních občanů, protože žádná takováto legální definice neexistuje. Zároveň uvádí mezinárodní pravidla pro použití síly a analyzuje tak Chartu OSN. Historický exkurs zároveň uvádí jednotlivé případy těchto intervencí a snaží se na nich ukázat společné znaky a názory aktérů na jejich legálnost. Stěžejní částí práce je pak analýza jednotlivých argumentů zastánců a odpůrců tohoto institutu a odpověď na otázku, zda je v kontextu mezinárodního práva takováto intervence legální.

Abstract

In this diploma thesis entitled Intervention to protect one's own citizens, I dealt with the legality or illegality of this type of intervention from the point of view of current international public law. The thesis is divided into four chapters for the reader's overview. The work attempts to define the concepts of intervention and intervention to protect one's own citizens, since no such legal definition exists. At the same time, it states the international rules for the use of force and thus analyzes the UN Charter. At the same time, the historical excursus presents individual cases of these interventions and tries to show the common features and views of the states on their legality. The core part of the work is the analysis of the individual arguments of supporters and opponents of this institute and the answer to the question of whether such an intervention is legal in the context of international law.

Seznam klíčových slov

Intervence, Intervence na ochranu vlastních občanů, použití síly, mezinárodní právo veřejné,
Charta OSN

Intervention, Intervention to Protect Nationals Abroad, Use of Force, International Public Law,
UN Charter